

VIDATS ISTVÁN gépgyára

Budapest, kétnyul-utca 8-ik sz. a.,

ajánlja a küszöbön álló őszi időnyre a bel- a külföldön legjobban ismert s utoljára javított Vidats-ekélt acélvakaróval, szétszedhető ceketalygákkal, szélesre- és sorbavető gépeit, sz.-c.-kavagó s kukorica-morzsolót, Vidats-rostát, zuzó- s őrlőmalmaikat; valamint borsajátóit a legjobb anyagból s legutányosb árakon. 412 (1-6)

Képes árjegyzékek, kívánatra ingyért küldetnek meg.

Vasuti tanfolyam

vasuti hivatalnokok kiképzésére, kezd a

pesti társasági-kereskedelmi iskolán, király-utca 6-ik szám.

(ezelőtt Erzsébet-tér 13) október 1-én. Beírások naponként a tanteremben.

402 (1-3)

Az igazgatóság.

Őszi időnyre!

1/4 sz. Plaid-szővet csikós és sima minden színben... 40 kr.
Balerna minden színben... 40 »
Mohaire és Lorene minden színben... 40-60 »
Popeline, Rippe és Velours a legdivatosabb színben... 60-90 »
Irisch selyem Popeline divatos színben... 1 ft. 10 »
Irisch finom Plaid-, Manteau-szővetek 1/4 széles... 2 frt.
Drap Parisienne, a legújabb... 1 frt 10 - 1 frt 50 kr.
Angol patentbőr-ony, fekete... 70 kr - 1 frt 40 kr.
Selyembárony 1/4 széles... 2 frt - 4 frt.
Szines és fekete Poulé de soie... 5 - 10 frt.
Gros-Faille... 1-2 frt.
Nagy raktár szines selyemszővetekben, kendők, ágyneműk és mindeneműi hölgyruhaszővetekben meglepő legolcsóbb megszabott gyári áron. 312 (14-20)

Sgaltzer és Schönfeld. Budapest, bálvány-utca 1. szám.

Mustrák kívánatra ingyen és bérmentve küldetnek.

A „Franklin-Társulat” magyar irodalmi intézetében Budapest, egyetem-utca 4-ik sz. sz. megjelölt és minden könyvársánál kapható:
A NAGYAPÓ ELBESZÉLÉSEI. írta Tóth József. Színvezetett hortikéban és egy köpvel. Keményen kötve 1 frt. 40 kr.

CALDERONI és TÁRSÁNÁL Budapest, miatyánk-utca, kapható:
SZEMLÉLETI GYŰJTEMÉNY A MÉTER-RENDSZER MEGISMERTETÉSÉRE.

ISMERTETVE VAJDAFY ERNŐ, a budapesti VII. kerületbeli polgári leányiskola igazgatója által.
All ezen gyűjtemény:

- 1. Egy méterrúdból háromféle méteri és egy bécsi hüvelyk beosztással.
2. Egy fából készült szétszedhető decimeter kozakból
3. Egy üres bádogból készült kocza decimeterből.
4. Egy bádog liter edényből, melyen egyszermind az itező összehasonlítása is szemlélhető.
5. Egy bádog deciliterből.
6. Egy bádog centiliterből.
7. Egy kocza alakú bádog milliliterből.
8. Egy sárgaréz gramm súlyból.
9. Egy sárgaréz dekagrammból.
10. Egy vas hektogrammból.
11. Egy vas kilogrammból.
12. Egy Vajdafy Ernő igazgató által szerkesztett magyarzó szövegéből.

Ára csomagolással együtt 4 frt 50 kr. Egyes magyarzó szövegnek ára 10 kr.

Figyelemreméltó protest. egyházirod. ujdonság!

Fraenkel B. könyvkiadónál Miskolcon, megjelent és minden könyvársánál kapható:

MAGYAR PROT. EGYHÁZI SZÓNOKLATOK, ünnepi, alkalmi, közönséges és gyászestekre.

Írta Gyöngyösy Sámuel, nagy-kállói ref. lelkész, egyházmegyei tanácsbíró. I. kötet. 407

36 különféle beszéd tartalommal 300 lap. Ára 1 ft. 80 kr.

Budapest, szeptember 27-én 1874.

39-dik szám.

ELŐFIZETÉSI FÖLTÉTELEK: a Vasárnapi Ujság és Politikal Ujdonságok együtt: Egész évre 12 ft., félévre 6 ft. Csupán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft., félévre 4 ft. Csupán a Politikal Ujdonságok: Egész évre 6 ft., félévre 3 ft.

XXI. évfolyam.

HIRDETÉSEK DIJA: Egy ótszöv hasábozott petit sor, vagy annak helye egyszeri ígatásnál 15 krajczár; többszöri ígatásnál 10 krajczár. Bélyegdíj külön minden ígatás után 30 krajczár. Kiadó-hivatalunk számára hirdetményeket előad Béesben: Haasenstein és Vogler-Wallfischgasse Nr. 10, Mosse R. Seilerstätte Nr. 2 és Oppelik A. Wollzeile Nr. 22.

GUIZOT FERENCZ.

(1787-1874.)

GUIZOT-val ismét a század legnevezetesebb embereinek egyike szállt a sírba. A Val-Richer egyszerű majorház remeteje, a kinek élettörténete tovább félszázadnál elválaszthatatlanul szövődik a világtörténelem szálai közé, a ki a tudományban nagy hatalmasság, Franciaország kormányán, alkotmányos formák közt csaknem abszolút hatalmu uralkodó, protestáns születése s szigorú kálvinista elvei mellett a pápa világi hatalmának védője volt, a ki, mint miniszter, a választói census fölemelését a Gazdagodjatok meg! elv proklamálása mellett vitte keresztül s ezzel az eszeveszett, határtalan és sokszor erkölcsötlen meggyagadós jelszavát mondotta ki; maga tiszta kézzel s kevesebb vagyonnal jött el a kormány rudjától, mint a mennyi oly irodalmi munkásság mellett akárki s szerethetett volna, s nem levén módjában palotát építeni magának, egy kis falusi jószágon, egyszerű majorjában élte le végnapjait s hajtotta 87 éves korában fejét a hetven évi folytonos tevékenység és munka által megérdemelt nyugalomra. Fiatal korában író, tudós és tanár, férfikorában egész öregegsége küszöbéig politikusi, diplomata és kormányférfi, agg korában — a kényszerült visszavonultságban ismét író és tudós, még mint aggasztán is irodalmi nevelésével foglalkozva, ő elmondhatta, hogy ha hosszú élettel ajándékozta meg a gondviselés, abból ugyan használatlanul egy napot sem engedett erős kezeiből kisiklani.

GUIZOT FERENCZ.

Ily élet, bármily nézetek és elvek, tettek és hatások fiződjenek hozzá, tisztelet érdemel. S valóban Európa és az egész civilizált világ tisztelettel is néz a sír felé, mely Franciaország egyik legnagyobb tudósa és államférfia fölött csak a napokban zárult be.

BUDAPESTI KALAUZ.

Table with multiple columns listing various services and businesses in Budapest, including AGYAGÁRUK, FÜSZERKERESKEDÉSEK, GYÓGYSZERESZÉK, HIRLAPOK ELADÁSA, BÁDÓGOS-ÁRUK, BANK-ÉS VÁLTÓ-ÜZLETEK, BUTOROK, CZIPÓÁRUK, DIVAT-S NŐI PIPERE-ÁRUK, FODRÁSZOK, and ORVOSOK.

s mint magánnevelő nyert alkalmazást Stapfer egykori svájci követ házában, a ki maga is bölcsész volt s kedvezett az ifjú irodalmi és bölcsészeti tanulmányainak. Guizot a Meulan kisasszony (egy valódi kékharsnya) által szerkesztett »Publicista« című lap munkatársa lön, s néhány év múlva, 1812-ben, a szelleműs, de nála 12 évvel idősb hölgyet nőül is vette. Hirlapi dolgozatai mellett több önálló tanulmányt is adott ki, s ezek által, — bár Napoleon-ellenes irányát nem titkolta — a kormány figyelmét is annyira magára vonta, hogy a Sorbonne tanárára nevezetett ki, a történelmi szakban. S midőn Napoleon elbukott, Guizot az első restauráció alatt a Royer Collard ajánlatára, a belügyminiszterium államtitkára lett. Napoleon visszaverte Elbából természetesen véget vetett rövid hivataloskodásának s 6 XVIII. Lajoshoz Svájcba ment, hogy őt a Charta (az alkotmány) megtartásának szükségességére figyelmeztesse. A második restauráció csakhamar bekövetkezett s Guizot ismét államtitkári hivatalba lépett, ezuttal az igazságtárgynél. De az alkotmány-ellenes irány nem volt inyére s Berry herceg meggyilkolása után, a Decazes-miniszteriummal együtt ő is visszalépett, hogy időközben elhagyott tanszékét a Sorbonne-on ismét elfoglalja. Itt kezdődik irodalmi s tudományos működésének fényeszeke. Fölolvasásai, röpiratai miatt a kormány elmozdította ugyan tanszékéről s beföltötte nyilvános fölolvasásait, de tölát nem törhette ketté. Ekkor írta első nagy munkáját, »A képviselői kormány történetét« két kötetben, s megindította történelmi kuttói roppant gyűjteményeit, és pedig az angol s a francia forradalmakra vonatkozókat egyszerre párhuzamosan egymás mellett, amazokat 26, ezeket 31 kötetben. E kuttók dolgozásában is maga ment el s 1827—28-ban kiadta az »Angol forradalmak történetét I. Károly trónraléptétől II. Károly trónraléptéig«, melynek folytatásai »Cromwell Olivér és az angol köztársaság története«, és »Cromwell Richard s az angol restauráció története« (melyekből »Az angol forradalom« és »Monk« című tanulmányok magyarra is vannak fordítva) csak 1856-ban jelentek meg. Előbb említett nagy munkájával egyidejűleg a journalisztikában is nagy hatással működött, szerkesztette a »Haladási encyclopédia« s a »Haladási szemle« című folyóiratokat, melyek a X. Károly kormánya abszolutizmusának megtörésére legtöbbet tettek.

1827-ben neje meghalván, annak akaratára szerint, unokahugát a bájos és fiatal Dillon Elizát vette — még azon évben — második nejeül, de a kitől rövid boldogság után a halál szintén megfosztotta. E közben a mérsékelt Martignac miniszterium ismét visszaadta tanszékét Guizotnak s őt egyszersmind az államtanácsba is meghívta. A legnépszerűbb ember volt Franciaországban. Az új nemzedék s az alkotmányos párt körülc csoportosult. Mint tanár az egyetemen, Cousin-nel és Villemain-nel a híres triumviratust képezte, mely akkor a párisi egyetemet a világ első egyetemévé emelte. E korszakra esnek nagy művei: »Az újkor történelme« 6 kötetben, »Az európai civilizáció története« s »Franciaország civilizációjának története«, melyek 1854-ben ötödik kiadásban jelentek meg s, melyek közül az

első magyarra is le van fordítva. Nagy népszerűsége 1830-ban a kamarába (képviselőháza) is bevitte s a Polignac miniszterium ellen intézendő fölirati vita alkalomával lépett először a politikai színpadra. E beszédében mondá amaz emlékeztető szavakat: »Az igazság csak nagy ritkán s nehezen jut a királyi kabinetekbe; legyünk rajta, hogy ezuttal leplezetlenül s teljes hatalmával jusson be oda!« A kamara elfogadta a föliratot. A Polignac miniszterium megbukott: de már késő volt; a júliusi forradalom kitört s utána bukott X. Károly is.

Fájdalom, Guizot nem tanult a maga által fölállított rettenetes példából. 1848. februárban épen úgy viselté magát mint Polignac, s Lajos-Fülöpnek épen ugy száműzetésbe kelle mennie, mint X. Károlynak!

A polgár- király alatt természetesen Guizotnak is a kormányba kelle lépnie, hiszen ő volt a Polignac — s az előbbi kormányrendszer tulajdonképeni megbuktatója. Először, még a király trónralépte előtt, a municipális bizottság a közoktatási tárcza ideiglenes vezetését bizta rá; de Lajos-Fülöp a belügyi tárczát adta neki, melyben nagy reformokat hozott létre s nagy erélyt fejtett ki. De összetűközésbe jövéen Lafitte-el, a miniszterelnökkel, elbocsáttatásért kérte. Ellenben erőlyesen támogatta a Perrier-kabinetet, s midőn e nagy államférfi meghalt és Soult alakított kormányt, abban Guizot a közoktatási tárczát vállalta el, mig Thiers a bel- és Broglie herceg a külügyet vitte. Itt jött először össze Thiers-szel, nagy társával a történetírásban, nagy barátjával s később ellenségével. Guizot a közoktatási nagy törvényt készítette s 1833-ban életbe is léptette; bár az még ma sinez tökéletesen keresztül vive, vizgatásul nekünk, kik 1868-ki hasonló törvényünk kivételének lassúsága miatt annyit panaszkodunk.

E miniszterium 1836-ban megbukván, Guizot a magánéletbe vonult vissza, de még azon évben a Molé-kabinetben ismét elvállalta a közoktatási tárczát. Az elnökkel ismét meghasonlása jövéen, megint kilépett s kilépése az egész kormány föl-oszlását vonta maga után. Guizot azonban, ki a kormány megbuktatására, személyes ambícióból, a dynasztia-ellenes ellenzékkel szövetekezett, nem jöhetett be az új miniszteriumba, melynek alakítását a király Thiersre bizta (1840). Mellőzni még sem lehetvén, tisztességes száműzetésbe — londoni követnek küldötték. Protestáns volta és munkái nagy tiszteletet szereztek neki Angliában, de mint diplomata a legnagyobb vereséget szenvedte, melyről az újabb történelem emlékezik. A többi hatalmak az ő háta megett ugy csinálták meg a török birodalom integrálásának (a Franciaország által pártolt egyiptomi alkirály ellen) megvédésére a koalíciót, hogy Guizot nem is tudott róla. Diplomaciai fiaskója azonban otthon javára vált, mert miatta megbukott a Thiers-miniszterium, s Guizot hazahivatott, hogy a Soult marsall névleges elnöklete alatti új kabinetben a külügyi tárczát vegye át s a miniszterium valódi vezetője legyen. A forradalmi elem akkor már hatalmas volt Franciaországban, s Guizot merev konzervatív, — a mellett rendületlen béke-politikát követett. Konzervatív politikája még a mérsékelt reformokat sem tűrte, s a ki tiz-tizenkét

év előtt hazájának legnépszerűbb embere volt, most a legnépszerűtlenebb lön. Ez benne újra nagyobb visszahatást szült s a közvélemény oly megvetésére vitte, mely bukása magvát már magában hordotta. 1842-ben a szigorú választási törvény megváltoztatását akadályozta, azt mondván: csak a gazdagokban van az állam főállásának biztosítéka, a ki választó akar lenni: gazdagodjék meg. Ezzel az ellenzék, sőt a mérsékelt reformpárt engesztelhetetlen gyűlöletét vonta magára, melyet külügyi politikája még fokozott. De a kabinet többsége, melyet mesterségesen csinált, mellette volt, s ő daczólán mert a közvéleménnyel. Azonban a februári napok, az ismeretes lakoma-betiltás, a közvélemény elkeseredettségét tetőpontra emelte. A forradalom kitört, Guizot megbukott, magával ragadta a trónt is, s Lajos Fülöp és minisztere — ki 1847. szeptembere óta névleg is elnöke volt a kabinetnek — Angliába menekültek.

Guizot befejezte államférfi pályáját s ismét a tudományhoz fordult. Mert bár 1849 elején, az ellene emelt vád fölfigesztetvén, ismét visszatért hazájába, a kamarába nem tudott bejutni, megbukván a választáson; s így egészen tollára volt utalva. 1849 óta, több történelem-bölcsészeti s politikai tanulmánya jelent meg, melyekkel írói hírnevét újra előbbi magaslátára emelte.

Valóban, ha mint államférfi nem áll is mocsoktalanul tisztán a közvélemény — s talán a történelem ítélőszéke előtt sem, mint író és tudós annál magasabb rangot biztosított magának. Mint író mindig az igazság szolgálatában állott. Irályában klasszikus tisztaság, minden czizomatól ment egyszerűség és világosság s bölcsészeti magas fölfogás nyilvánul. Vallásos irányu műveit kedély és bensőség lengi át, mely protestáns létére csaknem a rajongásig fokozódik. Tudományos művei, hírnevén s több ízben viselt tanári hivatalán kívül az akadémiai tagságát is megszerezték számára. 1832-től fogva tagja volt a politikai tudományok akadémijának; 1836 óta az Institut-nek, (a nagy francia akadémia-nak). Már említett munkáin kívül »Washington életét s levelezéseit« 6 kötetben s Vallásos Elmékedéseit 3 kötetben kell említenünk.

Öreg korát Val-Richerben, egyszerű mezei lakában töltötte, hol őt Thiers, mint a köztársaság elnöke is fölkereste, s hol a vidék tiszteletét a legteljesebb mértékben élvezte. Halála, mint az érett gyümölcs lehullása, esündes volt. A szokásos halotti beszéd tartását temetésén megtiltotta.

—a—

Régibb magyar írók esarnoka.

II.

Kármán József.

1769—1795.

Hányan ismerik a mai olvasó nemzedékből ezt a nevet? Pedig ő is magyar író volt, s a lélek nem közönséges tehetségével megáldva. Sőt pillanatra fényesebben tündökölt valamennyinél, de a rövid pillanat arra sem volt elég, hogy a nemzet nagy része meglássa: és azután a fény kialudt; a lélek égető tüze egy lobbanásban magát fölémészte, s a mi ott maradt: a sötétség és feledés. Műveit való-

szintűleg nem fogják a magyar nemzet klasszikus írói közt kiadni: sem formailag, sem tartalmilag nem bevégzett, teljes tökélyű művek azok, s egyet kivéve, inkább csak saját korukra való hatás kedvéért írtak; és mégis e műveken, egy a többiek közül kiemelkedő geníus nyomait érezzük. Az, a mit nagy írónak neveznek, nem volt Kármán, bár azzá lehetett volna, ha életereje igen korán el nem pusztul, s 26 éves korában sírba nem teszik. De minő rendkívül relatív fogalom ez az írói nagyság is, mint minden emberi nagyság a világon! Igazi nagy írója alig van 8—10 az egész világ-irodalomnak: Homer, Dante, Shakespeare, Moliere, Goethe, s még egynehány, s ezeknek neveit ismeri minden nemzedékből néhány szízeszer, de a sok száz millió előtt ép oly ismeretlenek, mint egy eldugott falu kisbírájának a neve. Megszüntek-e azért nagyok lenni; s a mi nekik a nagyságot adá: a lélek mély, gazdag, tartalmas kifejlése elveszett-erájok s a világra nézve? Bizonyára nem, de az emberi nagyság fogalma igen kicsivé törpül, ha közelről megtekintjük, nem is szólván a nagyságnak számtalan tüneményeiről, melyeket csak az emberek képzelete alkot és tart fön ideig-óráig, önmagukban igen kevés valódi tartalommal.

Azért soha ne szóljunk abszolút nagyokról és abszolút kicsinyekről, mert mind a kettő egyaránt téves és hibás; nem létező; a mi phantaziának teremtménye. A fölkapott név csak árnyéka az Énnek, az élő, tevékeny, ható léleknek, a mely árnyék, tudjuk, a szerint nagyobb vagy kisebb, a mint a nap süt az akakra, s néha több boldogtalanságot szerez viselőjének, mint boldogságot. Sőt miután az emberi élet földadata az, — minden ember életé, — hogy a maga környezetében, az összes boldogságához mentől többet adjon, szóval avagy tettel, de mindenha szívének szeretetéből, mert máson nincs áldás: nem sokszor megiesik-e, hogy valamely nemzedékben olyan valaki a legnagyobb, kiról az országok fölé emelkedő hír mit se tud? Azért ne mondjuk, hogy húságok húsága minden a nap alatt. Nem; csak akkor az, ha az ember magára nézve azzá teszi, mert az ördög szabadon jár-kél a világban (és az nem csupa képleges beszéd), s a hol látja, hogy hajlanak felé, rögtön ott terem, sőt inkább mondjuk azt, hogy rettenetes komoly valami ez az élet, adatva számunkra egyszer, isten véghetetlen kegyelméből, kibeszélhetetlen boldogságra: de a melyet emberek önzése, vaksága és tudatlansága, s a nemzedékről nemzedékre öröklött bűn tesz néha kibeszélhetlenül boldogtalanná; s talán böles Salamonnál inkább igaza van azon kereszttyén püspöknek, ki a mélységek fölött rettegve járó lélek bánatával mondá: Isten esodája, hogy élünk!

Kármán József a losonczy református paplak egyszerű födele alatt született 1769. márcziusában. Atyja, szintén József losonczyi lelkész és később superintendens volt, s néhány egyházi dolgozata mutatja, hogy a gyakorlati működésem kívül, az írott nembem is dolgozott, az egyházi téren; sőt irogatott egyetmást már nagyapja is, András, a losonczyi tanár. A fiatal gyermek nőtt, tanult, fejtelt a szülők szeméi előtt és óvó gondja alatt egy darabig: reménye az apának, s boldog büszkesége az édes anyának. De a gyermek nem maradhat mindig a szülők szeméi

előtt, nem az, ki magának hirt, nevet, állást ohajt szerezni a világban (s bizonyára a boldogságnak nagy mennyisége volt hajdan, s van ma is ott a hol megvan: az egyszerű, önmagából kikelni nem vágyó családi viszonyokban, hol a gyermek a szülők szeméi előtt lesz férfivá, a megöregedett apa kezéből kiveszi az eke szarvát vagy a kalapácsot, folytatja ugyanazt az életet, új, férfi erővel, s midőn az előregedés sora ő reá kertül, szintén fiának adja át a kenyeret szerző eszköz (nyelét); a mivelődés, az ambíció, — melyről rég megvan írva, hogy a bűnnek kezdete — s a mi mindeneknél rosabb, a húság, azt követelik, hogy a fiu a világba menjen, hogy férfivá legyen, ott küzdjön ki magának új birodalmat, mely nagyobb és fényesebb legyen mint az apától örökölt. És mégis, annyi elírt köny, annyi elpazarlott boldogság, annyi tönkre ment élet után, bánjuk-e, hogy ez így van? Így kell lenni, mert ez az élet törvénye, Isten törvénye. Egyike a legerősebb és legderékabb küzdőknek, a távolból tekintve vissza az elhagyott szülők lakra a nagy Duna mentében, könyes szemmel dalolja:

»Bár maradtam volna benne végig!«
— Nehány év múlva ugyancsak ő dalolja ezt is:

Örülj, örülj, szívem!
Ki örül, ha te nem?
Kinek van, mint neked,
Ilyen boldogsága?
Kinek van a földön
Ilyen mennyországa?

s halála előtt alig pár hónappal, a hol a hang igaz bensősége, a maga egyszerűségében, még megkapóbb, mondja, merengve a zuglét fái közét:

Istenem, beh boldog vagyok!
Majd hogy sírva nem fakadok. —

S valóban a boldogság mekkora kéjét hordá szívében s ragyogtatta egy nemzet szemébe, mely fényével áttündöklök időn s enyészeten!

Kármán is elindul a bizonytalan, veszelés utra; elhagyja a szülők házat, hogy oda csak haldokolni térjen vissza. Pesten elvégzi a jogot, s innét Bécsbe megy, hogy folytassa tanulmányait az egyetemen, s még inkább, hogy élvezze ezt az oly szép életet, abban a finomabb, kifejtettebb formában, melyben azt a bécsi miveltebb körök termében találta, hova az eszes, feltörekvő, esinos külsejű fiatal magyar ifju talált magának utat, sőt ott meg is tudá magát szeretetni. Sem pesti, sem bécsi életéről nem tudunk sokat, egy-két általános vonáson kívül; de mégis, hogy miként élt, mit élvezett, mit tapasztalt: látjuk későbbi műveiből. Minden mű az ember lélekének gyümölese, melyet az élet fejtett ki, s hozott kisebb vagy nagyobb értségre. A mag, az erő ott van az emberi lélekben, néha akkora fejlődhetési képességgel, a mekkoráról maga az egyén sem álmodik: de hogy az kifejlődjék-e, s milyen irányban, s milyen fokig: az a környezettől függ. Szerencsés viszonyok közt, melyek a mag természetével összevágának; kellő napfény, kellő eső mellett: esoda-szép növést vehet az emberi lélek, ez a legremekebb növénye a világ-egyetemnek, sőt a növés gazdagsága túl-tengésbe mehet át, amannak kárára, mert az már betegség, s néhol kezdete az elpusztulásnak.

Kármán műveiből azt látjuk, hogy a bécsi élet sokat, nagyon sokat fejtett rajta;

nem a könyvek csupán, s nem főként azok, hanem a világ látása és élvezése; ismeret, tapasztalás, az emberekkel való közel érintkezés, szeretet, méltánylás mások részéről, csalódások és szentvédés. Sőt nekünk ugy tetszik, hogy több jutott neki a napfényből, mind esőből; több abból, a mi emel, mint a mi mélyíti: s az egészséges fejlődésnek nagy hátrányára. A losonczyi szegény kálvinista pap fiának szívében bizonyára volt olyan mélyen nyugvó csira, mely ha gyökerét a nagyobb mélységekig bocsátja, közelebb istenhez, ki a mélységek legfenekén lakik, valamint a legfensők magasságokon, erősebben áll vala, sokkal kitünőbb gyümölcsöket hoz és hosszabb élet jut neki osztályrésztül. De az ember sorsa, tanuljuk meg, nem csupán önmagától függ; ő legfőleg akarhatja a jót, s azt se mindig ismeri, s akarni sem mindig tudja.

(Folyt. köv.)

Gróf Batthyány József.

A magyar orvosok és természettudósok ez évi (XVII-ik) nagygyűlése nem volt kevésbé gazdag tanulságos tapasztalatokban, mint a korábbiak. A mi e gyűléseket vonzókká és érdekesebbé teszi, nem annyira a gyűlés maga, mint az azzal összekötésében levő kirándulások, melyek lehetővé teszik, hogy hazánk értelmiségének egy nagy kontingense az ország természeti, történelmi, gazdasági és ethnographiai nevezetességgel bíró vidékeivel közvetlen szemlélet után ismerkedhessék meg s mintegy impulzust nyerjen az ismeretek terjesztésére.

Az idei, Győrött tartott nagygyűlés is ily kirándulásokkal volt összekötve s a magyar orvosoknak és természettudósoknak szép alkalmat nyílt megtekinteni a kies helyen fekvő, történelmi nevezetességgű pannonhalmi apátságot, melynek nagyredemű apátja Kruesz Chryostom e gyűlésnek elnöke volt, a lébényi templomot, hazánkban régészeti tekintetben egyik legérdekesebb épületét, s a magyar-óvári gazdasági tanintézetet, mely nemcsak hazánk hasonnemű intézetei között foglalja el a legkiválóbb helyet, hanem a külföld hasonló tanintézeteivel is méltán kiállja a versenyt.

Hogy a nagygyűlés tagjainak alkalmat nyílt ez intézet meglátogatására is, s hogy az oda rendezett kirándulás oly általános meglepedésre sikerült, az mindenké föltt Mosonmégye főispánja, gr. Batthyány József fűadózásának és buzgalmanak köszönhető, s midőn őt most ez alkalomból olvasóinknak bemutatjuk, a nagygyűlés több tagja által hozánk intézett ohajnak hódolunk, kik ez által is némi jelét kívánják adni hálájoknak a derék főúr iránt.

Németújvári gróf Batthyány József szül. 1836. jun. 25-én Lajtafalun, Mosonmégye-ben. Ifju éveita gondos szülők, gr. Batthyány József és neje, szül. Tarnóczy Antónia csillageresztes-palotahölgy védszarnyai alatt töltötte. Atyját 1851-ben vesztette el, s azóta édes anyja közvetlen körében tartotta gyermekét, ki a szelid lelkű nő gondozása mellett mint magán tanuló fényes sikerrel végezte gymnasiumi tanulmányait, a próbatéteket M.-Óvárott, Pozsonyban és Egerben tevéen le.

1854-ben már jogi tanulmányait is bevégezte. De ezzel nem értek véget a tanulmányok. Az ifju gróf, mielőtt közpályára lépett volna, átértette, hogy jövő emelkedésének s közhasznu működésének esakis alapos előkészület veheti meg biztosan alapját.

1865-ben lépett a nyilvánosság terére, midőn mint Mosonmégye tiszteletbeli főjegyzője a közgyűlésekben és törvényszéki ülésekben szorgalmasan részt vett, föleg pedig az adminisztráció iránt kiváló érdekltséget és képeséget tanusított.

Ritka képességei csakhamar magas társadalmi állásra emelték; s már 1872-ben Mosonmégye főispáni széknél átjuk, melyet a megye általános öröm-kifejezései között foglalt el.

Ha meggondoljuk, hogy Mosonmégye, mint a magyar föld nyugati határszéle, nemcsak természeti, de sokszoros társadalmi szilakkal

is hozzá fűződik a Lajthán tul és földhez; hogy a lakosság nagy részben németajku: nem kell többet mondanunk, eléggé jeleztük ezzel kényes és felelősségteljes természetét azon szerepnek, mely gr. Batthyánynak jutott.

S ha valakinek, úgy neki sikerült fényesen megoldani azon feladatot, mint lehet egy terület speciális érdekeit akként juttatni érvényre, hogy bennök a közhaza érdekei és a hazafias szellem tényleges emeltyút nyerjenek.

S az eszközöket, melyek-
kel működését sikeressé teszi, — korántsem kültámogatásnak köszöni, — de saját jelleméből, lelkéből meríti. Megfeszített szorgalom és tevékenység, meggyerő modor és páriát ritkító jótékonyság és áldozatkészség azon tulajdonok, melyek e rendkívül nehéz állomásra képesítik. Nincs megyéjében helység, mely nem tudna szólni a derék főispán jótékonyságáról. Csupán a múlt évi kholera-járványt emeljük ki, midőn míg más főispánok külföldi fürdőkre menekültek, ő titkára kíséretében személyesen járta be a sujtott helyeket, beteg ágyaknál fölkereste a szenvedőket, kiknek maga nyújtott gyógyszert, ételmet, ruhát, pénzegélyt és vigaszt.

S ezen önfeláldozó munkájában hű magyar asszony-

GRÓF BATHYÁNYI JÓZSEF.

ként állt mellette neje, ki jó lelke egész hevével osztotta a szeretett férj emberbaráti fáradozásában. Sok jótékony intézmény tudna e derék nő magas erényeiről szólni, — de itt csak egyre hivatkozunk: a m.-óvári jótékony nőegyletre, mely benne tiszteli védnökét és elnökét.

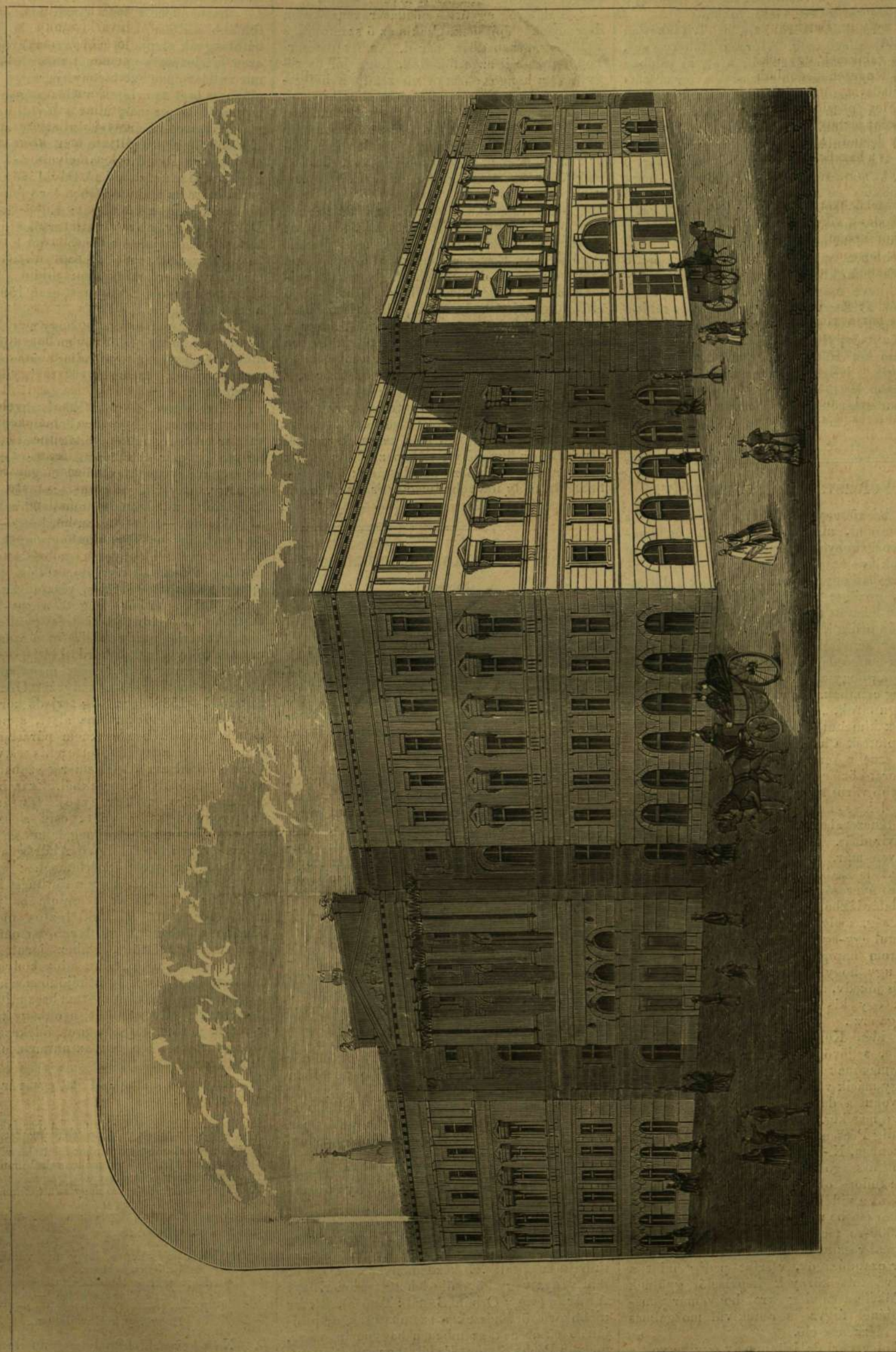
Nem mint az érdemek jutalmát, de mint a legmagasabb elismerés jeleit említjük meg azon kitüntetések, melyekben már eddig is részesült. A kamarási méltóságon kívül bírja a málta és Lipót-rend lovagkeresztjét, sat.

De a buzgó főispán tetteire nem meríti ki állásának sokoldalú kötelezettsége. Kiterjed az ő munkássága a társadalmi térre is, hol hasonlóképp nem kevesebb buzgalommal és sikerrel működik. Ő a mosonmegyei lövészegylet elnöke; mint jeles gazda élénk részt vesz a gazd. egylet működésében, melynek választmányi tagja és szakosztályi elnöke; kiváló elismerést vívott ki magának főleg a lótenyésztés terén.

S e mellett, a mi fájdalom, kevés magyar főúrról mondható el, buzgó pártolója az irodalomnak és tudományoknak is. Élénk figyelemmel kíséri e téren is minden mozzanatot, és soha nem mulasztja el a kínálkozó alkalmat, hogy lerója tiszteletét a tudomány iránt.

AZ ORSZÁGOS DALIRŐNNEPÉLY KÖLÖZSVÁROTT: Diszeliadás a dalcsarnokban. — (Sárdy István eredeti rajza.)

AZ ARADI SZÍNHÁZ.

Alig vette híret annak, hogy a magyar orvosok és természetvizsgálók ez idén Győrött tartják vándor-gyűléseiket, és azonnal fölkarolták az eszmét, hogy kirándulás szervezessék M.-Óvárra, s így alkalom nyíljk a nagygyűlés tagjainak megismerkedni az ott található tanulságos gazdasági viszonyokkal.

E kirándulás körül szintén elvitázhatlan elismerés illeti meg Albrecht főherceget, mint az óvári mintagazdaság urát, ki valóban fejedelmi fogadtatásban részesítette a természetvizsgálókat; nemkülönben lekötöztették a kirándulót Mosonmegye derék alispánja és a főhercegi uradalom igazgatója is; de a fényesen sikerült kirándulás legfőbb tényezőjét gr. Batthyány Józsefnek kell fölemlítenünk, mert ő volt az, ki minden kitelhetőt elkötöztetett, hogy a kirándulás ne csak élvezetes, de egyáltalán tanulságos is legyen. Csak új jelt adá ez: annak, hogy mennyire fölvirágozhatnak a haza, ha minden főur oly nemes ambíciókat táplálna keblében, mint ő, s hogy valóban méltó utódja őseinek, kik közül egy Batthyány Kázmérnak neve máris ott fénylik a természetvizsgálók évkönyveinek lapjain, ki is mint a pécsi nagygyűlés egyik elnöke, siklósi várban fogadta a nagygyűlés tagjait.

Nem kételkedj, hogy mindazon fényes tehetőségek, jellemzők, hazafiság és komoly törekvés mellett, melyeket Mosonmegye főispánjában ismerünk, bátran sorolhatjuk őt azok közé, kiktől még sokat remélhet a haza.

— r. y.

A kolozsvári dalárünnepély.

A dalárünnepélyek kezdenek nálunk is meghonosodni, mint az egyleti élet és társadalmi mozgékonyabb terjedésének jelei. Nem olyan sok éve annak, hogy minden valamire való városban egymás után alakulnak a dalárünnepélyek, minőket azelőtt legfeljebb csak oly helyeken lehetett találni, hol nagyobb a diákság, főképp pedig a kálomista diákság, melynek „cantusa” képviselte a széles Magyarországon a zengő-bongó dalt, a mi pedig nálunk csak ugy terem, hogy a cigány alig bírja hegedüjébe meg czimbalmába rakni.

A gitárokat, „éjjeli muzsikák” lassanként kezdenek kimenni a divatból, s a dalárdák életbeléptették a hangversenyeket és koncerteket, s ezzel a keresztelők, névnapok és pasztizák sorai közé egy új alkalom eköledött még a legkisebb város számára is, hogy a farsangon kívül is lehessen farsangolni, mert végre ez szintén tánczszal végződik, még pedig kivilágos-kiviradgt. Hogy sok városnak oly dalárdája van már, mely a legnehezebb énekdarabokat is szabatosan előadja, ebben már művészi nyereséget is bírnak.

E dalárdákból alakult az az országos dalárünnepély, mely aztán minden két évben be-bevonul egy-egy vendégszerető városba, s vagy három napig eltölti azt dallal és énekszóval, ugy hogy zeng minden, s aztán van vigás és jókedv, a mire hogy akad mindnyájunknak egy kis szükségünk, ezt legjobban kiki maga érzi.

Az idén Kolozsvárnak jutott a dalárok hadjárata, s jövő alkalomra Szeged városa kérte ki magának a szerencsét. Majd akkor aztán egy másik város intéz meghívást, s így tovább vonul a dalos sereg az ország egyik részétől a másikig.

Eddig Pécsen, két ízben Pesten, Aradon, Debreczenben, N.-Váradon s legutóbb Kolozsvárt volt országos dalárünnepély. A fővárosban nem tudott oly jelentőségű esemény lenni, mint a vidéki városokban, hol a csendes társadalmi életbe új és pezsgő vérkeringést önt. Közül 2000-re megy azok száma, kik ilyen alkalommal részint mint dalárok, részint mint hozzátartozóságok, részint pedig mint a kíváncsivá tett környék képviselői gyűlnek össze. Tökéletesen elég arra, hogy már tömegük erejénél fogva is rendkívül mozgalmas napokat idézzenek elő.

A kolozsvári dalárünnepély egyike volt a legsikerültebbeknek, s a kik jelen voltak, szívesen viszhangozzák még most is az ottani fogadtatást.

Ez ünnepély mozzanatát tünteti föl egyik képünk, a legkiválóbb mozzanatot, mikor valamennyi dalárda sorba áll, s együtt énekel.

Természetes, hogy erre nem igen akadhat elég nagy terem sehoh, s külön kell gondoskodni alkalmas helyről. Kolozsvárt körülbelül 500 énekes vett részt a nagy előadásban, s ennyi énekesrel szemközt egy pár ezer ember is ki akarja elégtelen fölfigyeltetést kíváncsiságát.

A dalárok együttes előadására tehát külön dalszarnokot építenek. Csakis az ő számukra, a közönség a szabadban marad. Az ily dalszarnok építésénél az a főkéllék, hogy jól össze-egyűjtve a hangot, tisztán visszaadja a hallgatóság számára, s ne veszzen el abból semmi.

A kolozsvári dalszarnok a sétaterén, közel a lövődehhez emelkedett, s egészen hasonmása volt a nagyváradinak, melyet minden igényeknek megfelelőleg egy ottani építész, Barthel emelt. Az ő terve szerint készítették a kolozsváriit is.

Mint rajzunkon látható, ez a dalszarnok egy óriási kagyló-héjhoz hasonlít, s nagyon emlékeztet a szinpadok elején hely foglaló sugólyukhoz. Egyszerű deszka alkotmány, két szárnyán némi díszítéssel. A boltozat hajlásánál kell kiszámítani, hogy a hangok jó erővel verődjenek vissza. A padozat is magasban van a földtől, s nemcsak arra való, hogy a dalárok jól szem elé sorakozhassanak, hanem ez voltaképpen az a dalszarnoknál, a mi a hegedűnél a derék, a hangbölcső. Egészen üres, s nem vezetheti a süket földbe a hangot.

Építési költségei 3000 forintba kerültek, s ezt a város áldozatkészsége viselte.

A dalszarnok előadás nagy karénekei zárták be az ünnepélyt, s képezték az egész dalos napok különböző előadásainak erőteljes fináléját, mely után bucsuzott és oszladozott mindenki haza felé.

Az erdélyi székely szombatások.

(Folytatás.)

Midőn Dávid bitének a meggyőződésének így áldozatul esett; midőn őt magát bebörtönözték: nem zárhatták el vele szellemét is, mely tovább munkált; nem rakhatták bilincseket emlékére, mely titokban tartotta magát követői közt, kik, hogy nem kevesen lehettek, a föntebb közölt ítéletnek ezen passusa bizonyítja: ... „az istentelen és hallatlan káromkodásra vetemedtél és az ország végezésé ellen közönségesé tettet.”

Dávid halála ugy tünt föl követői előtt, mint tanai igazolására hozott véradózat, mint biztosíték azok igazságáról, tehát mint mártír-halál. Méltán állíthatjuk tehát, hogy Dávid követői, a vallásos rajongás ama korában „az ő hamis értelmében nemcsak megkeményedének, hanem nagyon sokan e dologban előbb is menven: zsidóságra fűződözének.” Annnyal inkább merjük pedig ezt állítani, mert a szombatások énekes-könyvének tanítató darabjain épen azon gunyolódó jelleg ismerhető föl, a melyre már a „de falsa et vera unius Dei cognitione” című könyv szerzőjénél találkoztunk. Ezen Dávid szelleme kinyomartát magukon hordó énekeknek keletkezési idejét épen ezen időtájról 1580—1600-ig teszi Lugossi József, ki a szombatások énekes-könyvet először ismertette az akadémia nyelvtani osztályában 1850. szept. 2-án.

Ez énekek tehát, melyek sokban különböznek a Pécsiétől, Dávid halála után csakhamar keletkeztek s az ő tüzes, csufolkodó modora van általuk mintegy megőrzve; tartalmukat illetőleg pedig a judaizáló hitelvek vannak bennök a szombatások énekeskönyvébe átültetve.

Az újításokhoz szokott, lelki kétségei közben végre is megőrzött Dávid Ferencz vetette tehát a szombatosság alapját az unitarismus tulhajtása által. E kezdeményezésnek egyik tanítványa vagy követője lehetett azon Eőssi András (vagy Orbán B.-nál: Tamás), kit az újabbkori történezek a szombatások alapítójának tekintenek, szemben a hagyományokkal, melyek Péchy Simont Erdély korlátnokát tartják az első szombatásoknak s a szombatások sekta alapítójának.

A történezek egy egykoru krónikás, Nagy Szabó Ferencz következő előadására támaszkodnak: „A mint emlékezem 1588. esztendő tájant esmét megújula és kétfelé szakada az

ariánus vallás; mert Sz.-Erzsébeten lakik vala egy főember, kinek Eőssi András vala a neve, ez addig olvasá a bibliát, hogy szépen kitalálá belőle a szombatos vallást... és így csakhamar két vallás lett az egyből, u. m. ariánus és szombatos.”

Ezen idézett hely épen nem dönti meg föntebbi állításunkat, sőt igazolja, hogy a szombatosvallás alapja az unitar-ariánus vallás; ezen kifejezés meg „esmét megújula az ariánus vallás” épen azt bizonyítja, hogy volt már előbb is eset az ariánus vallás megújulására, a mi nem lehetett más, mint a dávidi mozgalom.

A maros-vásárhelyi krónikás mondhatta Eőssiről, hogy kitalálta a szombatos vallást, mert hiszen Dávid még nem volt szombatos, csak judaizans, zsidó. Dávid még nem formulázhatta az alakuló felben levő felekezetnek hitelveit, sem szertartásait; Eőssit tehát, ki a Dávidot nagy mártýrnak tartók egyike lehetett, elfogadhatjuk a szombatosok alapítójának. E szerint tehát a szombatoság Péchy megelözte, mert mint látni fogjuk, ő ez idő tájton nem is volt Erdélyben, csak 1599. térvén haza a külföldről.

De meg lehetetlen is, hogy egy felekezet, minden előzmény nélkül oly módon jöjjön létre, mint az a hagyomány előadja; huzamosan tartó eszmeferorgás eredményeül tekinthetjük azt mindenkor.

Arra nézve, hogy az Eőssi által fölszínre hozott szombatosvallás miképpen alakult meg vallásrendszerre, mikép tömörült oly alakba, a melyben már találkoznak vele: arra nézve teljesen hiányoznak az adatok. Nincs egyetlen okmány, mely világot vetne ezen idő homályában lefolyt küzdelmeire, minek következtében a fejlődésnek — mindenestre érdekes — mozzanatait nélkülözni vagyunk kénytelenek. Az adatokat, melyek bizonyos szolgáltak volna fölvilágosításokkal, részint a vallási türelmetlenség semmisítette meg, részint az 1658-ki török dúlás, mikor leégtek a gy.-fehérvári káptalan, hova az 1638-ki deési gyűlés hitlen-ségi bün terhe alatt rendelte el a szombatosok minden könyveinek behordatását.

A szombatos felekezet megalapulása és elterjedésének kiválólag kedvezett Géczy Jánosnak 1585—1588. decz. 8-ig terjedő kormányzósága, mely 3 évi tartama alatt, a példás, és Erdély történetében csaknem páratlan nyugalom által egészen felüdítette a kis testvérházat, s mely föláltozta a lelkiismeret szabadságát is az azt nyugózt bilincsekből. Ezen boldog és csendes időre, mikor az ekklezsiában is szép csendesség volt, esik a szombatos felekezet lassu, zajtalan megalakulása, s e rövid időszak végén lép föl Eőssi András nézetével s azok terjesztési kísérletével.

A szombatosok, hogy a föltűnést kerüljék, egy ideig az unitárok templomába jártak s azok neve alatt találtak biztos menhelyet. Később azonban „nagy darab tartományokon elterjedésök” föltűnt. Ehhez járult még az, hogy a szombatosok, talán elbizakodva eddigi, háborítatlanul élvezett békéjükben, a már említett gunyoros énekeket nyíltan használták isteni tiszteletük alkalmával s azokban különösen kikelték a róm. kath. és prot. felekezetek hite és szertartásai ellen, míg az unitariustokat mindenütt mellőztek.

Álljon ez énekekből itt egy pár töredék mutatványul:

Minap támadott pápa Calvinus, Luther és a többi Mindenik egy mint bálványimádó az ő gondolatjok Követé, és azt erősség gyánant felettébb vitajta. Ösök nyomokot, pogányi módra vakáságnak követik, Olasz nemzetnek bolond szerzését, az mellett követik Az pápaságnak heáhabáló nagy sok találmányit.

A szenthárság ellen polemizálva így énekel a szombatos:

Hát az is képes, hogy még valaha
Úd forgásában,
Hárommal is több találtaik
Mint akkor az kettő —
Boesákn meg Uram! bolondságukat
Hogy így kell szólalom.

Nem kevesebb kimelgetet tanusitanak a ker. szertartások és ünnepek iránt is:

Nem hallotta soha egy szent is bibliából
Karácsony avagy Pünkföd, Húsvét tartásából
Nagy sok többekkel együtt, kik jöttek pápától
Hogy ígértetett volna áldomás* az urtól.

* Urvacsora.

Más helyt:

Ki nem látta ezt, hogy biblia kívül
Holmi innemal jött ki olasz közül,
Maga (noha) Rómában Isten törvényéről
Pápáság közt szép bizonyás fenn ül. —
Kérdjék rá pápást nagy szépen megvalja,
Hogy ő ünnepe nem a nagy Ur hagyta,
Hanem római pápák alkotmányra.
De zsidó törvényt Istenének mondja.

Ez rut változás lön akkor Rómában,
Hogy Commodus lett olaszok urává.

A szombatosok ily irányu buzgólkodása nem maradhatott keserű következmények nélkül, s már 1595-ben sz. György napján, a gy.-fehérvári perlelen Báthori Zsigmond fejedelem elrendelti persequatúrástakat s a végrehajtat Minszentii Benedek udvarhelyszéki kapitányra bizza.

Azonban most az egyszer még föl lett tartóztatva a büntetésre emelt kar, mielőtt ártott volna. Megszibbasztotta a kormány erjét egy aggasztó hír. Mint vézmadár járta be az országot Szinán basa Oláhországba nyomulással híre. Az ujonnan trónra lépett III. Mohamed ezen hadművelete által Erdélyt is nagy mértékben fenyegette. A fejedelem tehát a rendelkezésre állott hadakkal Oláhországba indult, hogy a harc színterét idegen földre tegeye át. A hadjárat Fekete-Gyergyóval 1595. okt. 30-án fejeztetett be, hol a győzelme Báthori fegyvereire fűzőt babért.

Nem így emlétkét ezt a szombatosok; mert az ütközettől várták sorsuk jobbrafordulását. Mielőtt az ütközött megtörtént, megrémülve az ellenök kiadott üldözési parancs következtében, mely a háboru bevégződése után Báthori kormányának megszilárdulásával könnyen vesélyeztethette volna fenmaradásukat, römületökben szabadító gyánant tünt föl ábrándos képzeletök előtt Szinán basa. Reménykedve tekintetek hát ennek leendő győzelmes bevonulása elé, mert hiszen tudták, hogy a török senkit sem háborgat hitelveiért. Hogy nyugalmok annál biztosabb legyen, azon reményben, hogy a fejedelem leveletik: elhatározták kérélevelet intézni a majdan győzelmesen bevonuló basához. E levélben Borsos Tamás, Szabó Gáspár, Szabó Menyhért, Eötvös Miklós és Eötvös Péter azon kérelmeknek adnak kifejezést, hogy a basa, ha birtokába veszi Erdélyt, legyen kegyelmes a „csak egy istent imádó és disznóhúst s egyéb fertelmes állatokat nem evő” szombatosok iránt.

E levélnek, noha ugy tekinthető az, mint hazájuk elleni árulás, a hadjáratnak Erdélyre nézve szerencsés bevégződése után nem lett semmi következménye, sőt annyira hallgat róla minden hivatalos adat, hogy kétségbe lehetne vonni még létezését is, és a krónikás koholmányának tartani, ha a Gyula-Fehérvárt kiadott üldözési parancs s az attól való rettezés eléggé nem indokolná keletkezését, s ha szemtanu nem állítaná „saját látása és tudomása, nem pedig hallomás után, „a kinek idejében telék elez a tragedia a szombatosokon.”

Még nem mult el egy év s megint egy újabb üldözés bizonyítja, hogy a XVI. század végén már szerepeltek. Ezen üldözés nem a kormány, hanem a nép, a szombatosok polgártársai által indított meg. Hogy oka mi lehetett, nem tudjuk; a krónikás mélyen hallgat róla. Azonban, hogy fontosnak kellett lenni az azt felidézett sérelemnek, abból következtethetjük, hogy a rablás, gyilkolás s beestelesség ama gyászos időszakban is, mikor Mihály havasalföldi vajda, e vérengző bérencz, bitortla Erdély kormányzóságát, képes volt a közvélemény figyelmét feléjük fordítani. Ugyanis 1600-ra fordulva követelék a marosvásárhelyi polgárság Mihály vajdától a szombatosok megbüntetését, hivatkozván az országának az újítások ellen hozott végzéseire. A vajda engedve a közóhajnak, elrendelte az exequálást. Mint-hogy azonban a vádlottak rokonságban voltak a bíróval és egyéb tanácsbeli emberekkel: a megindított processusnak nem lett más következménye, mint az, hogy krónikásunk sógorának — Szabó Gáspárnak — Eőssi Andrásról leírt könyvei „perengér alatt” cigány által égettettek el.

Az 1610. évben Beszterczén tartott országgyűlés törvényzikkeiben is tétetik említés egy üldözési szándékról, hol a zsidó hitet és zsidó rítusokat követőknek (szombato-

sok) idő engedtetvén a megtérésre, papjaiknak „tisztességes custodia” alá tétele mondatik ki. A fenyegetések még ezután is csak fenyegetések maradtak egy ideig, mert az országban dúló zavarok fontosabb ügyekre fordíták a közfigyelmet; így aztán 1618-ig bekének örövendt az eddig is sok zaklatásnak kitétt felekezet. Ez évben Bethlen Gábor fejedelem fölhatalmazást adatván Keserűi Dayka János erdélyi superintendensnek, ez az unitariustok, de különösen a szombatosok ellen annyira dühögött, hogy az 1622. szept. 29-kén Beszterczén egybegyűlt rendek maguk megszokalták és elhatározták, hogy a „szombatosok convincálása ad juris ordinem” vitessék vége. Erre aztán egész 1635-ig tartó nyugalom következett. A szombatosok történelmében előforduló ezen huzamos nyugalom igen alkalomszerűen használhatjuk föl arra, hogy megismerkedjünk a történeti adatok nyomán azon férfiuval, kit, minthogy oly nagy érdemei vannak e rajongó felekezet szervezése körül, az utódok hálás megalapítójának tartják, s a ki ezen idő alatt, mint fogoly határozta el s képezte magát az apostolságra. (Vége köv.)
Győri Lajos.

A falevelek hullása őszszel.

Bármily egyszerű és közönséges is a levelek hullásának tüneménye, mégis szerfölött nehéz azt kielégítőleg megmagyarázni. A londoni „Garden” („Kert”) című lap e tárgyról a következő érdekes és tanulságos adatokat közli: Ugy látszik, hogy a természet a levelek majdan bekövetkező lehullásáról már akkor előre gondolkodik, a mikor azok tavasszal megszületnek. Mikor a levél szára kikeletkor először kifakad, teljesen össze van növe az ág új hajtásának törzsével. De később, a mint a levél szárával együtt nőni kezd, ez utóbbi és az új sarj szétjött és rostjai közt a levélzár alsó részén csakhamar félbeszakadás mutatkozik, melyből apránként teljes kálónválás fejlődik ki. E kálónválás pedig onnan származik, hogy az új sarj, illetőleg a fának ujonnan képződött ága még aztán is folytonosan fejlődik és növekedik, mikor már a levél eljutott fejlődésének és növekedésének tetőpontjára, mi pár hét alatt reked meg megtörténik. A levél növekedése tehát ily módon befejeztetvén, szárának legalsó vége vagyis fogantója, melylyel a törzshöz van növe, nem képes többé az új hajtás növényök átmérőjéhez alkalmazkodni és így szükségképpen kálónválnak, elszakadnak kell a törzs és a levélzár közt bekövetkeznie. Ez az elválás belülről indul ki, s addig halad, terjed kifelé, míg végre a külső rostszálakat is elérte, melyek a levélnek főtámaszait képezik. Azonban míg a természet ilyetén módon sebet üt a fán, egyszerűs mind az egyidejűleg a sebek mielőbbi begyógyításáról is gondoskodik, mert a levélzár külső heja (epidermis) lassanként benövi a támadt sebet, ugy hogy mikor a levél elválk, a fának nem kell a nyílt sebek káros hatását megsynyenie. A lehullás utja így előre ki lévő enygetve, a levél a szára mellett kifejlődő bimbó növekedése, továbbá a szél ereje, sőt nem ritkán önsulya által is könnyen elválasztatik a törzstől.

Igy tehát mielőst az őszi levelek gyönyörű színompompája halványulni, sárgulni kezd, a már tavasz óta folytonosan előkészített elválás csakhamar bekövetkezik s a szelek szomorú halottai dalt fűtyörésnek, mikor süvöltve tova ragadják őket nyári tanyájokról, a fának most már egyre kopaszodó hervadt ágairól és a földet e valóban szomorú lepellel beborítják. A levélhullás tehát rendszeres életfolyamat eredménye, mely a levél első képződésénél kezdődik s csak akkor ér véget, mikor a levelek a fának többé nem használhatnak. De tagadhatatlan, hogy a kora őszi fagyok, azáltal, hogy a levél sejtszövetekét a szár alapjánál összevonják, szintén gyorsíthatják és gyorsítják is a levelek lehullását. Mindnyájan láthattuk elég-szer, hogy egy hideg őszi éj után a legkisebb légmozgás is ezereknél sűrőre le a hervadó, haldokló leveleket a fák ágairól. A bükk-, cser- és tölgyfa levelei őszszel szintén elhalnak ugyan, de gyakran ott maradnak lombjaikon egész télen át, föltéve, hogy e fák nem állnak heves viharoknak utjában. Az ily levelekről, ha közelről szemügyre vesszük azokat,

azt fogjuk tapasztalni, hogy a törzsszel teljesen össze vannak növe, és így azoknál nincs meg az természetes szakadás, mely a többi levelek hullását oly nagyban elősegíti. E holt levelek tavasszal hullnak le, mikor az újak már fejlődni kezdenek s tulajdonképpen az ág törzsének újból kezdődő növekedése ennek következtében ismét beáll a szélesedése, kiterjedése kényszeríti azokat lehullani. Az örökzöld fák és bokrok s a tülevölő fák (fenyőfák) levelei hasonlóképp nem őszszel, hanem tavasszal hullnak le, mikor a növény ideje ismét bekövetkezik, s minthogy ez az évenkénti levélhullás is csak részleges, a mennyiben egyszerre a leveleknek legfeljebb csak fele vagy egyharmada hull le, az ily fák meg mindig marad annyi levél, a mennyi azokat örökösben tartó üde zöld színben tüntetheti föl. Innen van, hogy az ily fák lombjai gyakran oly levelekből állnak, melyek három, sőt néha öt év óta diszlenek a tél viharával oly szerencsésen daczolni tudó „örökzöld” fák ágain. S. L.

Utazás a tenger alatt.

— Második rész. —

XIII. fejezet. — A polypok.

Aronax tanár és a kanadai nem ok nélkül döbentek meg. Az addig kétes létezésű irtozatos tengeri szörny, a maga egész valóságában állott szemek előtt.

Óriási nagyságu kalmar volt, melynek hossza meghaladta a nyolcz métert. Hátra felé haladt, nagy mozgékonyssággal s egyenesen a Nautilusnak, melynek ablakára függesztette nagy, üveges-kék szemét. Karjai, vagy inkább lábai, számszerint nyolcz, fejből növe ki, a miért a fejlábuk közé is soroztatik, két oly hosszúak voltak mint testtömege, s egymásba bonyolultak, mint a furiák hajfürtjei. E lábak, vagy tapogatók belső oldalán, hármassorban, száz meg száz szipoly volt látható, melyeket — mintha szivni akarna velök — oda-odanyomott az ablak üvegéhez. A szája, mely csakugyan a papagáj csőréhez volt hasonló, függőleg nyílt s zárult be. Nyelve, szaruforma anyagból s rajta fog-alaku kemény kinövések, irtozatosan nyult ki e száj-nyílásból. Mily szépsége a természetnek! egy madárszerű puhány! Orsó alakú testének tömege 20—25 ezer kilogrammot nyomhatott. Változékony színe, a szörny indultaihoz képest ijesztő gyorsasággal szerelődve, hamvas szürkéből vöröses-barnába ment át.

Mi ingerelhette? kétségkívül a Nautilus jelenléte, mely föllemesőbb tengeri szörnynek látszott, mint ő maga, s melybe szipolyaival nem birt belefogozni.

A véletlen e szörny közelébe hozván, Aronax tudor nem akarta elszalasztani az alkalmat s jól szemügyre vette az állatot.

— Talán épen az, a melyet az Alectonról üzőbe vettek”, — jegyzé meg Conseil.

— Nem”, — mondá Ned — „mert annak leszakadt a farka, ennek pedig megvan.”

— „Az még nem volna ok”, — felelt a tanár — „mert ezek a puhányok kinövik elvesztett tagjaikat is; s hét év alatt elég ideje lett volna, hogy ez is kinöve leszakított farkát.”

E közben több hasonló polyp is közelébe a Nautilushoz. Hetet számláltak meg utasaink, melyek mind kíséreteül látszottak szegődni a folyvást haladó hajóhoz, mely most elég lassan ment arra, hogy követhessék. Egyszerre megállott, mintha megütődött volna valamiben.

Szabadon lebegett, de nem haladott. Csavarerekei nem verték a vizet. A következő perczben Nemo kapitány és segéde léptek a szalonba. A kapitány komor-sötétnek látszott. Egy szót sem szólvá, mintha a teremben levőket nem is látta volna, az ablakhoz ment, figyelmes nézte a polypokat, s néhány érthetetlen szót mondott segédének. Ez eltávozott; az ablak vaslemezei bezárultak. Aronax a kapitányhoz közeledett, s oly feszelen hangon, mintha csak egy aquarium csodái előtt állana, szól:

— „Érdekes polyp-csoportozat!”
— „Érdekes” — felelt Nemo — „mindjárt megküzünk velök.”

— „Hogyan? megküzünk?”
— „Ugy van, kerekünk megakadt. Azt hiszem e polypok egyikének a szipolya lába akadt belé, az nem engedni fogorni.”

— „S mit készül ön tenni?“
 — „Fölmenni a víz színére a Nautilusal, s összevagdálni az egész szörnyeteg habarékot.“
 — „Nehéz földat.“
 — „Valóban az. De villany-ütegeink tehetetlenek e habarékok teste ellen, melyben nem találunk ellentétet, hogy hathassanak rá. Bárdokkal fogjuk őket megtámadni.“
 — „És szigonyyal“ — szolt közbe a kanadai, — „ha segélyemet meg nem veti kapitány ur.“
 — „Elfogadom, Ned mester.“
 — „S mi is kísérjük önt, én és Conseil“ — s ezzel mindnyájan a közép lépcső felé siettek. Ott tíz vagy tizenkét hajólegény várta már, baltákkal, harczra készen. A tanár és Conseil is baltákat fogtak, míg a kanadai szigonyt vett kezébe.

A Nautilus ez alatt a tenger színére emelkedett. Egyik hajólegény, a lépcső legfelső fokán állva, fölnyitotta a fedélzet ajtaját. De a következő perczben egy óriási polyp-kar, mint egy ormány nyult be a nyíláson, s husz más hadonászott fölötte. Nemo kapitány egy balta-csapással ketté metszette a benyult kart, mely kigyó módra karikázva s összegörzödvé és magát mardosva, hullott a hácszóra. Abban a perczben a mint az alatt állók a lépcsőre toltak, hogy a fedélzetre juthassanak, két új polyp-kar nyult be s a Nemo kapitány előtt álló hajólegényt megragadva és körülré tekerőzve, ellenállhatatlan erővel kapta föl a levegőbe.

Nemo kapitány dühösen kiáltotta el magát s fölugrott a fedélzetre. Valamennyien követtek.
 Irtoztató látvány! A szerencsétlen, megragadva a polypkarok által, melyeknek szipolyai testébe tapadtak, e szörnyeteg kénye-keve szerint himbáltatott a levegőben. Vértfogasztó hangon kiáltozott: „Segítsé! segítség!“ — e szavak, melyek a halálos veszély perczében önkénytelenül francziául voltak mondva, megdöbben-tették Aronnaxot, mert nem kétkedhetett, hogy a szerencsétlen, honfitársa, s talán több is van még a hajón...
 A szegény ember el volt veszte. Ki vehette volna ki ez irtoztató ölelésből? Nemo kapitány mindazon által vakmerően a polypra rohant s egy hatalmas balta csapással újra levágta egy karját. Segéde hasonló erélylyel küzdött a többi polyp ellen, melyek szintén bele csimpajkóztak a Nautilusba. Az egész hajószemélyzet dolgozott baltáival. A kanadai, valamint Aronnax és szolgálja is részt vettek a küzdelemben s fegyvereikkel ostromolták a habarékot kocsonyástömögű testét. Erős szerencsédű-szag töltötte el a levegőt, mely ez állatok összekoncolt tagjaiból áradozott.

Egy perczig azt lehetett remélni, hogy a szörny öleléséből ki lehet menteni az áldozatát esett matrózot. Nyolcz karja közül hét már le volt vágva; csak az az egy, melyben áldozatát magasan tartva himbálta, volt még sértetlen s eddig hozzáférhetően is. Most Nemo kapitány, segédével együtt, rá rohant; — arra emelték bárdjaikat mindketten; de abban a perczben az állat feketés sűrű nedvet lövellt ki magából, mely hasában, egy zacskóban volt testéből kiválva, s elvakította vele ostromlóit. Mire ismét magukhoz jöttek, a kalmar eltűnt, s vele áldozata is. Bele vetette magát a tengerbe s a szerencsétlen is magával ragadta.

Most a hajós nép dühe még megkétvezeredőtt a többiek ellen. Tíz vagy tizenkét polyp csimpajkózott a Nautilus oldalába s fedélzetebe. Nagyobb része meg volt sebezve s karjaik, vérben hentezgető kigyók gyanánt vonaglottak a hajón, szanaszét, tekerőzve kinjokban. Ned, szigonyyal, négynek-ötnek is kiszakította a szemét, de egyik — hatalmas csapással egyszerre földre terítette a csethalaszt.
 Irtozat fogta el a körülállókat. A kalmar kemény csont-esőrért nyitotta, hogy mint egy ollóval ketté vágja leterített ellenségét. Aronnax segítségére rohant. De Nemo kapitány megelőzte. Baltáját az állat nyitott szájába

vágta s mélyen behasított vele. A kanadai is talpra ugrott most s szigonyát mélyen vágta a szörny szívébe.

— „Ezzel a viszonzással tartoztam“ — mondá Nemo kapitány a kanadainak.

A csata egy negyed óráig tartott. A tenger szörnye legyőzve, összekoncolva, halálra sebezve, végre megfutamatodtak a harczteréről s eltűntek a tengerben.

Nemo kapitány, undok vérőktől pirosan, mozdulatlan állott a hajó karfájára dölve s nézte a tengert, mely társai egyikét elnyelte — és nagy könnyecpek omoltak szeméből.

Második társát vesztette el, mióta vendégei a hajón vannak; s mily rejtélyes módon az elsőt, mily borzasztó módon a másodikat.

Aronnax tanárnak pedig a szerencsétlen franczia kiáltása szaggatta szívét; nem tudta elfelejteni.

Némán és komoran mentek szobáikba. S Nemo kapitány nem mutatta magát napokig. Ugy látszott, mintha hajójára sem igen gondolta. A Nautilus cél s irány nélkül tévedett ide-oda, majd mélyen, majd közel a vízszinhez, majd a partok közelében, majd a sik tengeren.

UTAZÁS A TENGER ALATT: Irtoztató látvány!

Tíz nap telt el így. Végre május elsején a Nautilus ismét határozottan északi irányba indult meg. (Folyt. köv.)

Egyveleg.

Családi hőmérők. Dr. Sequin, nagyhirű gyermekorvos, a gyermekek egészségére gondosan ügyelni ohajót anyáknak nynevezett családi hőmérők használatát ajánlja, melyeknek használatával megismerkedve, mindig tudnak, hogy a gyermek testének hőmérséke a rendestől mikor tér el, s így sok bajnak elejét vehetnek. Ugyanis tudván, hogy e hőmérséknek mily fokunak kell a gyermek egészséges állapotában lenni, minden változás azonnal elárulná a betegség jelenlétét vagy közeledését s a változás nagysága egyzersmind a betegség természetét iránt is tájékoztatja az anyát. Minthogy ez a mód a test időnkénti állapotának megismerésére igen egyszerű és könnyű, az anyáknak csupán a hőmérők használatával kellene megismerkedniük, hogy gyermekeiknél a közeleget betegséget már csirájában elfojtsák, s így Sequin javaslatát minden habozás nélkül bátran el lehetne fogadni.
 — A Szahara-sivatag mint tenger. A világ

legnagyobb sivatagából ismét tengert akarnak csinálni. Hogy a földfejlődés valamely régebbi korában az volt, a tudomány kétségtelenül bizonyította. Közlebebról újból fölmerült az a terv, hogy a mit a természet elrontott, azt az emberi kéz hozza helyre s a Szaharát megint változtatás nagy beföldi tengerre, miáltal Afrika egész északi fele azonnal más, mosolygóbó képét ölthetne magára. E tervet a francia kormány annyira fölkarolta, hogy a kivételre szükséges 15 millió frankot a törvényhozással már meg is szavaztatta. A terv szerint csatornák segítségével a Khol-Mal-ki nevű sivatag vidéket összeköttetésbe hozná a Földközi-tengerrel, s minthogy ez utóbbi felülete legalább is száz lábbal fekszik magasabban, mint az említett pusztaság, hiszik, hogy ezt biztosan megülthetik a tenger vizével.

— A kínai hivatalos lap nagyon furcsa egy újságocska, néhány hüvelyk nagyságú, sárga papíron van nyomtatva és egyebet sem tartalmaz, mint kérvényeket, melyek alá íly lakonikus mondatok vannak írva: „tudva van“, „látatott“, „megadatik“; továbbá császári rendeletek ezen fölirattal: „nézd ezt“. Egyebet nem tartalmaz e lap. Sanghaiban és Honkongban tartózkodó olvasói nagy meglepetésére még azon fogadtatásról sem tudósított, melyben a kínai császár a hat nagyhatalom képviselőit részeltette. Ezen fogadtatás, midőn Európában köztudomásra jutott, mint az európai civilizáció egy újabb diadala volt föltüntetve, mely hosszas küzdelembe került, mivel az európai nagyhatalmak nem akarták a lealázó udvari szertartásokat követni, a mandarinok pedig nem akarták azokat elengedni, mert nem szerették volna a néppel észrevetni, hogy ezen követek nem mint hódolók, hanem mint egyenrangú fejedelmek képviselői jöttek el a császárhoz. A „North-China Herald“ című anglo-kínai lap azonban azt írja, hogy a hivatalos lap a fogadtatás után mellékletet küldött szét a birodalom északi részeibe, melyben az európai követeket neveltségessé iparkodott tenni; e tudósítás szerint az angol követ, mikor át akarta nyújtani megbízó levelét, remegni kezdett egész testén, majd a földre roskadt, úgy hogy ki kellett őt vinni, ott aztán a lépcsőn lihegett és rimádkodott; a többi követek: a francia, amerikai, osztrák-magyar, orosz, porosz szintén nem bírtak szólni, sőt még azt is bevallották, hogy a császárt, bár csak 2—3 lépésre voltak a tróntól, nem láthatták, valami isteni jelenetű volt, úgy hogy megriadtak, Kung herceg és mandarinjai pedig kinevették őket. A kínai mandarinok nagyon ügyeltek arra, hogy e melléklet ne jusson európai kézbe, de a kínai néptömegnél lehetőleg elterjedjen, és így azon morális diadal, melyet Európa kivivott, egyensúlyoztassék; a turpisság azonban mégis kiszült és az angol lapok nagyban boszankodnak miatta.

— A hirdetés reklámok terjesztésére új módszert talált föl egy élelmes new-yorki yankee. A hirdetéseknek a sántányapadok üldözésük alkalmávala nem új ugyan, de a mi által a pihenni akarót arra is kényseríteni lehessen, hogy a hirdetés el is olvassa, az már egészen újdonság eszme. A hirdetmény közepére hegyével fölfelé álló éles kis szöveget kell alkalmazni, és így az illető, ki leül, kellemetlen érintkezésbe jön az éles szöveg, fölugrik, megnézi, hogy mi az, a mi megszurta s — viktorial — a hirdetés a körül egy eny dühös figyel-mében részeseül.

— Budapest és Bécs huszofogyasztásáról egy bécsi lapban a következő összeállítást találjuk. Bécs 64.2% marhahúst és 13.3% sertéshúst, szalonnát és hürkát fogyaszt, míg Budapest csak 63.3% marhahúst, ellenben 19.4% sertéshúst, szalonnát és hürkát; borjuhust Bécsben 12.3, Budapestben 12.7 százalékot fogyasztanak; bárányhús Bécsben 3.1; nálunk 3.3% fogy; Bécs ezenfelül 2.3% ballomfüt, 1.1% vadhúst és 2.3% halat s nagylos állatot fogyaszt; ezekre nézve Budapestnél nincs kimutatás. Bécsben egy-egy emberre évenként 125.3 bécsi font, napjában 11 lat huszofogyasztás jut. Budapestben 132.5 font, illetőleg 11.4 lat.

PROLOG

az aradi színház megnyitására.

Szept. 21-kén szavaltá

Szerdahelyi-Prielle Kornélia.

Először szólalnak meg itt e lakban A játszi műszak, ihletők szerent. Égből leszállva, eszményült alakban, A képzelt szép tüneményeként, Lehozva mind, mi bennök halhatatlan, Széthintve a varázos égi fényt, S betöltve azzal főt s alant e helyt: Mit buzgóságok templomá emelt.

Itt jó elől, setétlő gyászmezében, Komoly léptekkel a Tragédia. Dúlt arca halvány, véres tör kezében, És szenvedélytől szaggatott szava. A bűn s erény, a dicsőség s a szegény, Az elbukott nagyság diadala: Szivrendítő és kiengesztelő Játékba' tünik alakján elő.

Nyomán a Vigjáték műszája lép fel, Széttörve tündér-fátylát játszián. Tükröbe fogja, — ferdeség és tévely Az életben s világban a mi van. Majd könnyű ostrom suhogtat kezével, — S megérezzük súlyát mindannyian, Mert gyönyögség nélkül ki volna itt? — Nevetve sújt s nevetette javit.

És kettejük körül im játszi körbe' Vig táncot lejt a tündérek kara. Dal, zene ringat ábrándos gyönyörbe, Bút s gondot ölje édes mámorba. A festézet szemetek' eji törbe S légvárat rak lenge sátra. Kezet minden művészet arra fog: Hogy édes ámulatba ringjatok.

De hal ki lép elő komoly fenségben, S irányt a többi játéknak ad —? A lelkesülés lángja ég szemében, Pajzsán egy ősi szent czimert mutat, Ajkán a szó zendülve égi széken, Vélőket osztal, míg szívébe hat... Ismérték: — nem idegen jó — A Nemzetiség szent nemtője ő!

Itt vannak im a várva-várt vendégek, Nekik rakátok e dal boltjait, S társimmal én szerényen fölre lépek, Mert érezzük: istenek járnak itt! De nem! — nekünk kell tolmácsolni néktek Ez égi lények ihlet hangjait... Oh, vajha gyöngye hangunk nyerve meg Szíveteiket e hely tündérének!

Szász Károly.

Az aradi színház megnyitása.

(Szept. 21—22.)

„Arad — halad!“ Ez egy régi szójáték, a mit Arad csakugyan lelkiismeretesen iparkodik igazolni. Az utolsó pár év alatt valóban lázasan halad. Ha nem is említtük a három vasút összecsatlakozását, és a mi régi tengeri kigyónk: a holt Maros folyóvá. tételének nagy munkáját, melylyel Arad városa a közegészségügynek egy, mint a szépségzetnek óriási költségekkel áldoz, valóban büszkén utalhatunk azon három monumentális középületre, melyek ketteje: a lyceum és a színház már készen áll, a harmadika pedig: a városháza, az épülés stádiumában van; s melyekkel Arad városa méltókép sorakozik a művelt és haladó városok közé, sőt a főváros után erősen tör az első hely felé.

A lyceumnál, az igaz, a város csak negyven ezer forinttal és egy ingyen telekkel van képviselve; de a városház és színháznál mintegy nyolczszáz ezer forint építkezést teljesít; ezen összegnek majdnem három negyed részét a színház vette igénybe, mely ma már egész pompájában készen áll, s melynek megnyitását f. hó 21-kén az inopzans szépségű közintézethez méltóan megünnepeltük.

Aradváros a kisserü zugszínház mellett, — melynek színpadján a hivatlanág, nézőterén pedig a közöny már pár év óta folyton

kísért s legutóbb egy pár szinzigazgató tönkretutását eredményezte, — régóta érezte már szükségét egy emelkedettebb igényeknek megfelelő színháznak. Az utóbbi időben több ügybuzgó és lelkes férfi erősen látott a dologhoz, s a városotl mindenesetre óriási áldozatot követelő színház-építési terv, ezek meleg és fáradhatlan pártolása és forceirozása mellett, a közgyűlésen határozattá lett.

Az építkezésre hétszáz ezer forintot kölcsön kötöttet s Skalnitzky budapesti építész nyertes tervé szerint a saját és helyettese fölügelete alatt csakhamar elkezdődött az építés s szünet nélküli két évi munka után a kikötött határidőre megnyitásra készen áll a műszak hatalmas és nagyszerű temploma.

Az egész épület, mely két oldalon bérháza van összekötve, és pedig homloklat az általa alkotott négyzetű fötérre, másik homloklat pedig ki a város fő útjára, nagy négyzetű épület képez s a város fő bejárásának közepén fekszik. A tulajdonképeni színház nyugatról keletfelé, a két bérház közé van építve s homlokzata a volt hosszukás fötér szebb oldalával s hátulja a volt fötér másik házsorával szép tágas utcazát képez.

A színház bejárata — az általa képzett utcában, — igen kényelmes, a belépés három magas ajtón keresztül tágas előcsarnokba vezet, melynek drapp-sárga festése, ennek sötétebb árnyalása s gyöngéd kék szegélyzése, s ezek között a sgrafitto-szerű cizfrázatokkal kellemesen lepik meg a belépőt. Jobbról és balról csinos pénztárfülkék állnak s mindkét oldalon kényelmes följárás vezet az emeleti páholyok és III-ad emeleti erkélyszékekhez; míg a földszinti páholyok, zártak és földszinti ülőhelyek bejárata s föjtőkkel szemben 6 lépcsőnyi emelkedéssel van alkalmazva. Az előcsarnokok mozaikkal padolvák. Jobbról és balról a karzata is két külön lépcső vezet, melyek az előcsarnok háttéréből nyílnak.

A második emeleti páholyok mögött (a leirt előcsarnok fölött) van a társalgó terem nagy disztes és kényelemmel (mely ma azonban még nem egész kész), s itt fog a négy művész: Paulin, Felekiné, Prielle Kornélia és Blaháné szép kivitelű arcképe függeni, melyeket Than festett s Atzél Péter ajándékozott a színház társalgó terme számára.

A színház belső térmérete oly nagy, mint a budapesti nemzeti színház; színpadja csak igen csekélylivel kisebb. Négy sor pályolya van, összesen 88 pályolyal, melyek oly tágasak, hogy mindegyikben 6 személy kényelmesen ülhet. A szögletpáholyok kettősek, az emeletiek előszobával, s az első emeleten jobbra van az udvari páholy, átellenben az állandó színházi választmány.

Zártszék van 252 s földszinti ülőhely 50. Állóhely egy aines, nem is lehet, mert a földszinti páholyok (különösen a hátsó tíz) oly alacsonyak, hogy még az előtte ülők által is némileg zavarva lesznek azok kibérli. Ez a színház Achilles-sarka.

A színház díszítése meglepő fényű és szépségű s becsületére válik azok tervezője és festőinek: Bredow orosz csász. udvari festőnek és Colinszky Márton wieden (bécsi) színházi díszítőnek.

A pallat domborzatos építési s színezése valóban meglepő szépségű. A pallat legközepe nyílás van, a pompás kiviteli (4000 frtba kerül) óriás gázcsillár számára; a körül egy szűkebb kettős kör, melynek köre nyolcz kis körre van osztva; a négy átelleni körben Szigligeti, Vörösmarti, Erkel és Jókainak Colinszky által festett arcképe; a közbeeső körökben pedig a költészet, vigjáték, tragédia és zene szimbolumai. Az egészet aztán egy óriás virágkoszorú öleli át, melynek élénk színpompája esti világításnál különösen nagy hatású.

A páholyfalak díszítése sötét vörös; sötét vörös bársony a zártszékek és földszinti ülőhelyek párnái; ilyen a páholyparkányzat; ilyen a páholyülések párnái, (két karszék, két kerek-szék és egy hosszabb pad.) valamint a páholyok függönyei; melyek közül még eddig csak az udvari és a comité-páholy van függönyözve, de később a többi is függönyözve leend.

A páholy-előfalak s egyáltalán a belső festészeti szín a drapp-sárga, a legdúsabb aranyozással; s közben a páholyokat tartó dús

aranyozásu fehér, sugár vasoszlopok a legkellemesebb benyomást teszik a nézőre.

A színpad homlokzata különös szép kész-tésű. Fölül Arad város czimerét, kétfelül dús lombozatba végződő angyal-alak tartja s a páholyhajlások felé, a sarokban óriás pán-alakok húzódnak meg.

A színpadi gépezetekkel Galló budapesti ifju gépész remekelt; kinek miniatúr gépszínpadjáról egyidőben igen sok dicsőretet mondtak a budapesti lapok. E hírlapi közlemények okozták, hogy Arad városa Gallóra bízta a színpad berendezését s a megtörtént próbák után mondatjuk, hogy azon magasztalások nem voltak túlzottak és Galló kitünő magyar gépésznek igazolta magát. A sílyesztöket (milyen négy van) ugyszólván gyermekeivel kezelhetni s a színpadokat a legnagyobb könnyűséggel forgatni s helyezni lehet; sőt egy új mozdítással zárt szobát és nyílt utcáz rögtönözhetni a kerekéken és forgókön járó falakból.

A függönyök és álfalak, a szobák, templomok, börtön és paloták, kertek és erdők mind a legválasztékosabb minták után készítték, s ezek közt kiválóan szép a fő függöny, mely vörös bársonyfüggőnyt ábrázol, nehéző török áttörésekkel s a földön fekvő nehéző arany rojtozattal. Az előtérben a költészet szobra áll, (az egész függöny harmoniáját megzavaró kis alak), lábainál babérkoszorúval s az állvány lépcsőkön elszórt virágokkal. A függöny egyik fölakasztott része alatt a háttérben áldozatoltár füstölög Arad czimerével: „Arad áldozik a művészetnek.“ A háttér pedig szép világításu havasokban s derült égben vész el.

Az épület tehát áll, még pedig oly díszben és pompában, milyennel nem egy magyarországi szegény vidéki város, de a bécsi operaházon és Wien színházon kívül az egész monarchia nem dicsekedhetik. Ha a színházhoz méltó társulat játszik benne s hozzá méltó pártolást talál a közönség részéről: akkor Arad tiszszar tulszárnyalja azon jó hírnevet, melyről a hatvanas évek elején híres volt; de túlhaladja az ország eddigi összes vidék színházait még a kolozsvárt és debreczenit is.

Az aradi színház megnyitását előttünk emlékeztetéssé teszi azon királyi kegy is, hogy ő felsége a király személyesen megjelent az ünnepélyen, több alkalommal is kifejezve azt, mikép örül, hogy a vidéki városok is színházat építenek; — az előadás után pedig hozzá tevő hogy: „még pedig ily színpad, mely, akármely székvárosnak becsületére válnék.“

A színház megnyitása, a királyi itt mulatásával kettős ünnep lett, s ha már a megnyitást előtt négy nappal is 20 frtos páholyokhoz s aránylag drága egyéb ülésekhez többé jutni nem lehetett, most már a megnyitás napján az 1 frtos karzatjegyek is bőrzere jutottak, s nagy agióval se lehetett a jegykereskedőktől párosával összeszedni.

Meg is telt a színház, úgy hogy 1400 ember helyére 2000 ült, s már fél nyolczkor oly díszes közönséggel volt tele a színház, melyet akármely főváros megrigyelhetett volna Aradtól.

Pedig alig pár órávalazelőtt e fényes társaság még az utcán járt kíváncsiságával, hol ezer meg ezer ember hullámzott a 6 órákor érkező királyi tiszteletré. A város kicsinosítva, föllobogóva, koszorúva. Diadalkapuk és jelvényes fölirásokkal. Egy órával a király érkezése előtt jöttek a pesti nemzeti színház művészei, kiket külön bizottmány fogadott az indóház-nál. Instituto ris főjegyző köszönté őket; mire Feleki válaszolt, hangszolyozva: vajha azon művészet, melynek képviselői, s melynek templomát megnyitni jöttek, folyton öregednének és terjedne. Az akadémiát és Kisfaludy-társaságot Fábian G., Gyulai Pál és Toldy István képviselték. (Szász Károly hivatalos elfoglaltatása miatt nem jöhetett le.)

Utánuk 6 óra felé érkezett a király, kit az indóháznál a város polgármagya Vörösmarti üdvözölt, s kinek egyzersmind a fogadásoknál megígérte, hogy a színház megnyitási ünnepére meg fog jelenni.

Nyolcz órákor pontban megkezdődött az előadás.

A műkedvelői zenekar igen szabatosan s viharos tapsok közt eljátszá „Hunyadi László“

nyitányát. Utána a dalárda a magyar himnusz éneklésére a német után a kétféle vonulat dalárok között előlépett Prielle Kornélia s megzendült a művésznek ajkairól az első szó Szász Károly szép prólogjával, mint ugyan a király ő felsége érkezése néhány percze félbeszakasztott, de midőn a zenekar üdvözlő tussa s a közönség éljenzaja lecsillapult — folytató a művész a prólogot, s midőn bevégezé, lábaihoz koszorú repült s a közönség viharos tapsokban tört ki.

Kis vártatva kezdetét vette a kitűzött vigiáték, a „Mátrai vadász” a jó öreg Fáyól, mely a megnyitási ünnepélyre épen nem volt szerencsével választva. Ez ódon darab épen ily megnyitási ünnepre a hosszadalmas jelenetek, a lapos mese és erőltetett bonyodalmak miatt, a művészek tökéletes alakítása daczára, tetszést nem arathatott. Meglehet az is oka volt, hogy a közönség figyelme a magas vendég személye és az előző látott fény és pompa által volt igénybe véve.

Ő felsége két felvonáson át volt a színházban s az előadás végén a szereplő művészek élénken kitapsoltattak s díszes emlékkoszorúkat kaptak.

Másnap ugyanoly díszes közönség előtt sokkal nagyobb hatással, mint az első nap „Az ajtó tárva vagy zárva legyen” és az „Egy szelleműs hölgy” kis vigiátékok adtak; a kettő között Odry énekelt egy áriát az „Alarczos bál”-ból.

Prielle Kornélia, Molnárné, Feleki és Nádaai briliroztak és viharos tapsokkal jutalmazták.

Igy Odry is, kinek költői szép éneke mindenkit elragadtott s a zajos újrásnak ellen nem állhatva, eléneklé meg a Hamlet bórdatát a legnagyobb tetszészaj és ovációk között; szép koszorút is kapott.

A taps és kihívásból még Bredow és Colinszki festőknek és Galló gépésznek is kijutott a része.

Művész vendégeink szerdán távoztak el, elvive magukkal tiszteletünket és becsületünket, s itt hagyva a legjobb emléket és a fölszentelt csarnokot, melyen október elején újra megszólal a Muzsa egyik fölöntvényének ihletésülte darabjában a Katona Bán bányájában. Egy népnemű volt ez; feledhetlen előtűnt az által is, hogy a király személyesen jelen volt, s vajha eredménye volna, hogy Arad példájára hazánk egyéb városai hasonló áldozatra buzdulnának. Varga János.

Az északi sarkexpedíció.

Az északi sarkexpedíció tagjai már megérkeztek Bécsbe, hol nagy ünnepélyességekkel és kitüntetésekkel készültek fogadni a bátor utasokat. Bécsben nemzeti ajándéka gyűjtenek melynek célja, hogy míg egyrészt a hosszú fáradalmak után pihenést élvezhessenek, másrészt szélesebb körben terjeszthessék tudományos tapasztalataikat. Bécs fölhitva Budapestet is, hogy járuljon ehhez, s fővárosunk szept. 23-án tartott közgyűlésen Rupp Zsigmond fővárosi bizottsági tag indítványára egyhangulag 3000 forintot szavazott meg, s elhatározta, hogy gyűjtéseket is indít meg, az expedíció vezetőit pedig meghívja a fővárosba.

A király pedig Payer Gyula főhadnagynak és Weyprecht Károly sorhadnagynak a Lipót-rend lovagkeresztjét adományozta.

A magyar földrajzi társulat is küldött az érkezők elé Hamburgba üdvözlő sürgönyt, s Hunfalvy János, Berecz Antal, Vánbóry és Déchy Mór, mint küldöttség, mentek Bécsbe, hogy Budapestre hívják őket.

Hazafelé utaztukban az expedíció tagjai mindenfelé nagy kitüntetésekkel találkoztak, s a norvég és svéd partok vetélkedtek egymással a szívessegekben. Christiaániában az osztrák-magyar konzul üdvözlötte őket. Payer és Kepes, kik az expedíciótól külön valva utaztak, a svéd király is nagy szívesseggel fogadta, s mind Payernek, mind Kepesnek érdemrendeket adományozott. Ok Koppenhágtól vasuton mentek Hamburgba, míg Weyprechtet és a legénységet a „Finmarken” gőzhajó szállította.

Hamburgban rendkívül nagy készüléteket tettek fogadtatásukra, s itt gyűltek

össze a különféle küldöttségek is, a többi közt a bécsi, melynek tagjai közt volt Wilczek gróf és gr. Zichy Edmund is, mindketten az expedíció lelkes gyámolítói.

E hó 22-én Hamburg, az Elbe folyam e nevezetes kikötő városa, egész ünnepi arculatot öltött. A kikötő s a körülete levő utcák föl voltak lobogóva. Az indóháznál, hol Payer és Kepes voltak érkezendők, szintén sokan vártak. Külön szertartásos fogadás nem volt számukra, hanem a tenger felől érkezőkhöz csatlakozva vettek részt az ünnepélyben. Már e hó 21-én várt egy küldöttség az indóháznál, de Payer és Kepes csak 22-kén este 9 órakor jöttek meg. Gróf Zichy volt, ki legelőször meglátta Payert, s nyakába borult. Wilczek grófnak Payer így szólt: „Az ön műve mégis szerencsésen be van fejezve.” Innen a kikötőhöz mentek, hol már hullámozott a nép, s ragyogó világítás vette körül az Elbe széles torkolatát. Esti 11 óra volt, mikor a folyam két partján folyó kátránylámpák és röpennyűk jelezték, hogy a „Finmarken” hajó itt van. Más két gőzös is jött vele, melyek a nyílt tengerre mentek előbe. A fogadtatás szívessege, az üdvözlések rohamossága megható volt. A folyton harsogó „hurrah” miatt sok gratuláló beszédet nem is lehetett elmondani. Az expedíció tagjai mindnyájan egyszésgesek, de a viszontagságteles utak meglátszanak rajtuk.

Hochstetter tanár a várvavartaknak Rudolf trónörökös üdvözlését adta át, gr. Zichy Edmund pedig Trefort magyar közoktatásügyi miniszter üdvözlő táviratát. Az expedíció legénysége Litrow fiucci fregatkapitány beszéde által, melyet a magyar tengerészeti hatóság megbízásából tartott, a könyezésig meg volt hatva. A banket alkalmával gyűjtő beszédek tartattak.

A kikötőből a Streit-féle szállodába mentek, hol banket volt, s egymásután járta a toaszt. E lakoma alatt az utasok sok érdekes részletet beszéltek már élményeikből, s azokból a táviratok következőket tudattak mindenfelé.

Az expedíciónak egy vezére, mint legénysége kitűnően néznek ki s csak ruházatot kapott kisé. Az iratok, rajzok és spiritus praeparatumok meg vannak mentve. Az északi sarkon rekedt „Tegethoff” hajón több mint 60 jeges medvebőr maradt hátra, ugy szintén jelentékeny kitűnő állatgyűjtemény és nagymennyiségű foka-fog. A hajót tökéletes épségben hagyta hátra a személyzet s Weyprecht nézete szerint, melyet a jég engedni kezd, szabaddá és ismét használhatóvá lesz. A hajó kitűnő szerkesztű volt, a mi abból is kilátszik, hogy 1872. okt. 13-ka óta 1873. februárig minden képzeltető jégterhelés és szorongást sérelem nélkül kitűnően kiállott.

Krischt, az expedíció elhunyt gépészét, a fölfedezett területen a „Wilczek” hegycsúcsra temették el, s emléket állítottak neki.

Payer az ujonnan fölfedezett földről sok rajzot hoz magával. A „Ferencz-József föld” mintegy 70 mérföldre húzódik föl északra és sok madár, jeges medve és róka által van lakva. E föld első ízben mult augusztus hó 30-án délután 2 órakor tűnt szembe; a legénység ekkor a földétre gyűlt, a császári lobogó fölütetett s a föld háromszoros hurrah-kiáltások után birtokba vétetett, elfoglaltatott. Egy hegycsúcs Deákról, s egy öböl „Hungaria-öböl”-nek nevezetett el. A szánka-utazásokat Payer és Orel kimondhatlan nehézségek között tették meg. Weyprecht és Kepes betegség miatt nem vehettek részt. Az első szánka-utazás északi irányban harmincz napig tartott, két más nyugati irányban tett ily utazás pedig egy hetet vett igénybe. Valamennyi kutya, melyet szánkák húzására vittek magukkal, megbetegedett, s agyon kellett azokat löni.

A fölfedezett föld egy nagy szigettenger; az egyes szigetek nevei: Rudolf-föld, Wilczek-föld, Zichy-föld, Hochstetter-föld, Koldewey-sziget, Petermann-sziget. Van továbbá egy Todesco-szoros. Mialatt a hajó a jég között fekvő, az időt méréséssel töltötték. Az expedíció mindig készen állott a hajó elhagyására. Miután a „Tegethoff” tarthatlaná vált, elhatározottak, hogy mindenki csak a legszükségesebbet vigye magával. Payer, Kepes és Weyprecht a matrözokkal szánokot vontak, míg végre vízre akadtak és a szánokot elhagyták.

A „Tegethoff” elhagyásakor csak négy sarkkötő, négy szánkát és 1400 font élelmiszert vettek magukhoz az utazók s utóljára már csak borsóhurka és csokoládé maradt, s midőn a megváltás jött, már csak tíz napra való élelmi szerrel kész az expedíció. Az orosz hajó, mely az északi sarkutazókat a Dina-öbölben előlalta, egy a hamburgi bizottság által készített könyvet, levelekkel és hírekkel, vitt magával a sarkutazók számára.

Hamburgban a földrajzi társulatszept. 22-iki gyűlésén Weyprecht és Payer előadásokat tartottak utazásaik felől. Igen fontos a tudományra nézve Payer nyilatkozata, ki azon az uton az északi sark fölfedezését lehetetlennek jelentette ki. A fölfedezett területen tett utazásaikat festve többi közt így szólt: Ápril 11-dikén baltal oszlopok akadályozták a haladást. Másnap még földet láttunk a 83 fokon is túl; de egyszer mind arról is meggyőződünk, hogy ezen az uton az északi sark nem érhető és a nyílt észak-sarkitengerről szóló theoria tarthatatlan. Ha egy hajó eddig a vidékig hatolhatna is, nem találta téli kikötőt és a nélkül, hogy egy hajó közelbe legyen, nem lehet a szárazföldre expedíció csinálni. Az északi sark föltalálására vonatkozó minden kérdésre az ujonnan fölfedezett szárazföldek határozott „nem”-mel felelnek.

Az expedíció élményeiről már bővebb értesülések is jelentek meg, melyek főbb vonásaiban élénke tárják e rendkívül veszélyes utazás viszontagságait.

1872. jun. 13-án indult ki az expedíció Bremmerhaven kikötőjéből Tromsø felé, hol aztán még néhány napig tartozkodott, míg a teljes előkészületek a nagy utra befejeztettek s ismét tetemes készítségletet vettek föl a hajóra.

1872. július 13. s 14-ike közti éjjelen a „Tegethoff” elindult vészelti utjára. Július 25-dike estéjén a hajó 74¹/₂° alatt gyöngye uszójébe ütközött; még ugyanaz éjjelen a jég oly annyira tömörült, hogy július 28-dikán a „Tegethoff” teljesen a jég közé volt zárva. Hat nap mulva szabadultak ki, a szél széthajtván a jéget; tova mehettek Nova-Zemljáig. A Kereszt-szigetekenél találkoztak az „Isbjörn” nevű hajóval, melyen Wilczek gróf utazott. A jég sokáig egymás mellett tartotta a két hajót, míg aug. 21-én elváltak egymástól: a „Tegethoff” folytatva utját észak felé, a másik pedig hazafelé.

A „Tegethoff” jól megoszlott jégre tolt, s könnyen folytató utját északkeleti irányban, de igen rövid idő mulva tömör, áthatlan jég-tömegekre akadván, képtelen volt horgony vetni. A szél megállt, teljes szélséden állott be, s midőn másnap a sarkutazók felébredtek, azt tapasztalták, hogy a láthatáron nincs jégmentes hely.

A „Tegethoff” befagyott! Éjjel nappal, jó és rossz időben egyaránt dolgozott a hajó megmentésén mindenki, a kapitánytól kezdve le az utolsó legényig; a jéget fűrészelték s a gőzgép segítségével is igyekeztek a nyitott réseceseken megmenteni a hajót. Minden hasztalan volt. A hajót föltartózatlanul vitte északkeleti irányban a hatalmas jég-tömeg. Október elején végre a nagy jégdarab, mely a „Tegethoff”-ot fogva tartotta, szétállani kezdett; okt. 7-én a kormányt a megrepedés fenyegeté, és okt. 13-án kellett a hajónak az első nagy jégnyomást kiállani; a hajót a nyomások erősen fölemelték és oldalra fektették, köröskörül pedig óriási jég-tömegek torlódtak föl körülötte. 1873. február végén a jégnyomások szüneteztek és azontul csend uralkodott a hajó körül. Tavaszkor megint megkíséreltek mindent a hajó kiszabadítására. Május elejétől szeptember elejéig folyton folyt a robbantás, furás, fűrészelés és törés, de a kifűrészelt darab alatt új jéget találtak, melyet a meglévő szerszámokkal meg nem törhettek. Így lassanként a vezetőknél és a tisztelnél meg kellett barátkozniuk azon gondolattal, hogy elhagyják a „Tegethoff”-ot.

1873. augusztus 30-án délután 2 órakor először pillanták meg a Ferencz-József földet. Az első, most Tegethoff tenger nagy után elnevezett hegycsúcs meredeken, az utazók visszatértek azután a „Teget-

hoff”-ra, mely még mindig veszélyes helyzetben volt roppant jég-tömegek között. Az expedíció-vezetői komoly tanácsra gyűltek össze, dr. Kepes hajóorvos véleményét kérék ki és végre az emlékezetes május 20-ikán el kellett határozniuk a „Tegethoff” elhagyását. Négy ósonakon és négy szánon 1400 font élelmi szerrel távoztak el és déli irányt vettek. A nagyobb állattani gyűjteményeket, a jegesmedvebőröket, az élelmi szerek nézését és ezer más tárgyat hátra kellett hagyniuk. 96 napig ismeretlen tájakon hanyattattak, majd jégen, majd vízen, mindig csak az iránytű déli hegyét követték. Több mint három havi ut után, mikor élelmiszereik már erősen megfogytak, a Duman öbölben két orosz bárkára akadtak, a melyek ott halásztak. A Voronin Feodor hajójával egyeztek meg, 1200 rubelért szállította az őket Vardöbe, hová tizenkét nap alatt szept. 2-án érkeztek meg. Itt első gondjuk volt, hogy megint emberi alakot öltsenek. Az expedíció tagjait az ut fáradalmi fölötte megviselték, ruházatjuk keveset különbözött a vad emberekéitől s ígyük a folytonos lazasz- és iramhus élvezetéstől szájját elvesztette. Azonnal meleg ruhát vásároltak a tiszték és a legénység számára, durva matrözöltönyt.

Norvégországban az expedíció tagjait mindenütt nagy örömmel üdvözölték a községek egy, mint a lakosság és kitűnőbb egyéniségek, mindent elkövettek, hogy a holtak vélték ünnepélyesen fogadják. Tromsø, Bergen, Drontheim, Christiansund mind megannyi ünnepélyt rendezett. Az otthonról gyorsan utalványozott pénz segélyével agtand szept. 22-én a „Finmarken” hajón megindultak haza felé, Hamburgnak véve utjokat.

Ezen szánutazások, melyeket Payer Gyula vezetett, a legmerészebb és legcsodálatosabb vállalatok közé tartoznak, melyeket valaha sarkutazók megtenni merészeltek. Vas-tag nadragban és matrözingben, melyek fölé kettős posztóból készült csuklyát vetettek, és medvebőrbe burkolva indultak utra 40 foknyi hidegben; a beláthatlan jégmezőkön gyenge szányaik voltak egyetlen járművek. E mellett a szél oly erős volt, hogy a szánok kifeszített vitorlákkal minden emberi közreműködés nélkül rohamos sebességgel hajtottak előre. Ez utazásokon az elvitt kutyák csodálatos módon használhatóknak bizonyultak; semmiféle nélkülözés nem volt képes azokat munkaképtelenné tenni, akár a szánok vonzásáról volt szó, akár jegesmedvéket kellett vadászni. Két utazás nyugati irányban, egy észak felé tétetett; az első kettő alatt harmincz napig maradtak távol a hajótól.

Az északi uton Payer, Orel és öt legény a Hohenlohe hegycsúcsra hatoltak 81° 35' alatt. Az addig elvitt veszélyek folytán négy ember képtelen lett az ut folytatására, azokat tehát vissza kellett küldeni, és Payer, Orel és Zertnovits matröz maguk folytatták az utat észak felé. Payer, a matröz és a kutyák vonták a szánt, míg Orel hátulról tolt; a szánon élelem volt nyolcz napra és egy sátor. Legalább északkeleti irányban jéghegytömegekbe jutottak, hol száznál tornyosultak föl a hegyek. Itt megpihentek, megfőztek és megebédélvén, folytatták utjokat. De alig haladtak 20 lépésnyire — Orel épen hátrafelé nézett, hogy nem hagyta-e el valamit a podgyászból — midőn dörgő robbanás hangzott el, s emberek, szán, kutyák mind eltűntek és Orel maga állott a jéghegyek között.

Aggódva nézett körül elvesztett társai után, keresni kezdé, míg végre egy jéghegyszakadásban rájuk a kádt. Payer két ölnyi mélységben fekvő, alulról pedig a matröz jágatása és a kutyák vonítása hangzott föl. Payer hamar sikerült kimentenie; a matröznek azt kiálták, hogy ne üljön le, mert különben megfagy; azután harisnyában hat tengeri mérföldnyire visszautaztak a hátrahagyott emberek után, ott megtalálták a tiroli Klotzot, és 3¹/₂ óra mulva megint a szakadásnál voltak.

A magukkal hozott póznák és kötelek segítségével megmenték azután a matrözt; a szakadásra két sátorrudat tettek keresztbe, a tiroli lecsúszót és fölhozták társát, a szánt és a kutyákat. E sajnos eset azonban nem tartóztat vissza Payert az expedíció folytatásától, csakhogy megváltoztatta az irányt és nyugat felé fordult, hogy onnan jusson északra. Ezen túl hamar haladtak, és ápril 12-én 82° 5' alatt eljutottak a földrenek eddig elért legészakibb pontjára. Ott kibontották az osztrák zászlót és háromszoros hurrahban törtek ki. Ezer lábnyi magasságból tekintettek a földre, mely hozzávetőleges becslés szerint 70 mérföldnyire terjed északkeleti irányban. E föld viránya ugyazólván semmi és faunája is kevés változatosságot mutat; mégylábuak közül csak a jegesmedvét találtak nagy mennyiségben; majd rókaik friss nyomaik akadtak oly hegyfokon, hol madarak tartózkodtak, rókaik azonban nem láttak.

Az utazók visszatértek azután a „Teget-

hoff”-ra, mely még mindig veszélyes helyzetben volt roppant jég-tömegek között. Az expedíció-vezetői komoly tanácsra gyűltek össze, dr. Kepes hajóorvos véleményét kérék ki és végre az emlékezetes május 20-ikán el kellett határozniuk a „Tegethoff” elhagyását. Négy ósonakon és négy szánon 1400 font élelmi szerrel távoztak el és déli irányt vettek. A nagyobb állattani gyűjteményeket, a jegesmedvebőröket, az élelmi szerek nézését és ezer más tárgyat hátra kellett hagyniuk. 96 napig ismeretlen tájakon hanyattattak, majd jégen, majd vízen, mindig csak az iránytű déli hegyét követték. Több mint három havi ut után, mikor élelmiszereik már erősen megfogytak, a Duman öbölben két orosz bárkára akadtak, a melyek ott halásztak. A Voronin Feodor hajójával egyeztek meg, 1200 rubelért szállította az őket Vardöbe, hová tizenkét nap alatt szept. 2-án érkeztek meg. Itt első gondjuk volt, hogy megint emberi alakot öltsenek. Az expedíció tagjait az ut fáradalmi fölötte megviselték, ruházatjuk keveset különbözött a vad emberekéitől s ígyük a folytonos lazasz- és iramhus élvezetéstől szájját elvesztette. Azonnal meleg ruhát vásároltak a tiszték és a legénység számára, durva matrözöltönyt.

Norvégországban az expedíció tagjait mindenütt nagy örömmel üdvözölték a községek egy, mint a lakosság és kitűnőbb egyéniségek, mindent elkövettek, hogy a holtak vélték ünnepélyesen fogadják. Tromsø, Bergen, Drontheim, Christiansund mind megannyi ünnepélyt rendezett. Az otthonról gyorsan utalványozott pénz segélyével agtand szept. 22-én a „Finmarken” hajón megindultak haza felé, Hamburgnak véve utjokat.

A hétről.

○ A Budapest mellett elterülő főthi síkon pénteken és szombaton tartott katonai zárgyakorlattal, melyben a főváros összes helyőrsége részt vett, befejeztetett az ősi nagy manœuvre-ek idején. E hadgyakorlatoknak, melyek hetekig egész harcziás színezetet adtak az egész monarchiának, de kivált hazánkban, egy fényes pontját fogja fölvezethetni a történelem: a magyar honvédségnek — hogy úgy mondjuk — katonai elismertetését azokban a körökben is, melyek ez ideig csak fitymálva tekintettek rá. A magyar honvédség ez ideig csak a magyar szívekben foglalta el az öt megillető rangot, — most már elismerik mindenütt olyan tényezőnek, melyet nem lehet kicsinyleni. A hivatalos színezetű elismerési nyilatkozatokon kívül, melyeket a magyar honvédség a királytól és saját főparancsnokától nyert, nagy erkölcsi hódításról tesznek tanúságot a magán uton hallatott megjegyzések is. Avagy ki ne venné örömmel ő felsége ama nyilatkozatát, melyet a magyar király ez alkalommal, hogy a magyar honvédlővasság délczeg, daliás magatartással előtte állított, az öt környező idegen tisztetekhez intézett: „Lásd, uraim, ez a honvédség az én legsajátabb eszmém.” — A toskánai nagyhercegnek, ki jelenleg a közös hadseregben foglal el előkelő katonai állást, szinte fölvezették egy magán nyilatkozatát, mely így szól: „Ha ennek a magyar honvédseregnek túzérsege volna, azonnal áthelyeztetném magamat hozzá.” Mire József főherceg, a honvédek főparancsnoka azt mondta volna: „Majd megjön az is.”

Büszkén tekinthet az ország honvédseregére, mely most is, béke-időben, diosóséget aratott a magyar névnek, s ha arról értesülünk, hogy ezt a honvédsereget remélhetőleg tüzérseggel fogják kiegészíteni s közelebb még 18 lovas századdal szaporítják, a nélkül, hogy ez által a honvédségi kiadások emelkednek, — valóban, még jelen szegénységünk mellett sem sajnálhatjuk azt a költséget, mely által egy teljesen fölszerelt, kész hadsereg birtokába jut az ország.

Irodalom és művészet.

— Brassai Sámuel öreg, de fáradhatatlan tudóunktól a klasszikai irodalom tanítása körébe tartozó munka jelent meg, Kolozsvárt Stein kiadásában ily címmel: „Laelius”. Hogy kell, és hogy nem kell magyarul az iskolában a latin autorokat? — A czim magyarázatára előre kell bocsátanunk, hogy dr. Heinrich Gusztáv, pesti főgymnáziumi rendes és egyetemi magán tanár, Cicero egyik bölcsészeti munkájának, a „Laelius, vagy a barátságrol” cziműnek iskolai magyarázatát adta ki közelebről. Brassai ezt a magyarázatot vette rosta alá, s ezen mutatja ki, hogy (az ő nézete szerint) hogy kell s hogy nem kell magyarul a latin irokat. Brassai egykissé szórászállasogató ember, némelyek kötekedőnek is mondják, de ritkán fog tollat ok nélkül s ritkán teszi le a nélkül, hogy sokban igazan ne lett legyen és sokat ne lehetett legyen tanulni tőle. A nélkül, hogy a vitába beleszóllhatnánk, azt hisszük, most is így lesz, s azért az érdeklődőknek ajánljuk a 74 lapnyi könyvecskét, melynek ára csak 50 kr.

— Ugyancsak Stein János kiadásában jelent meg egy régebbi külföldi remekmű, melynek fordítását irodalmunk eddig nélkülözte. Ez a hirneves Lesagenak, a „Sánta Ördög” irójának nagyobb műve: Gil Blas de Santillane, humoros regény, melyet ha kissé régi is, mert Lesage 1668-ban született s 1740-ben halt meg, méltó elolvasni. Ő a francia klasszikai regény korifeusa, s az erkölcs-és jellemrajzban kitűnő. Gil Blas egy jókedvű fiatal kalandor, ki a nyakába veszi a világot, sokat tapasztal és sokan meggyát. E regényt már 150 év óta olvassa a művelt világ s fogja olvasni még igen soká; mi csak most jutottunk hozzá. A könyv 4 kötetre van fölcsúszva, kissé tömört s apró nyomással és nem igen szép papírossal; a számos rajz s a díszes képes boríték némi kárpótlást nyújt a kiállítás egyéb hiányaiért. A 4 kötet ára 5 frt.

— Még Steintől vesszük a következő beszélygyűjteményt is. „Téli estékre”. Fordította Julia. Két kötet, ára 2 frt. Jeles és olvasott külföldi írók műveiből hat nagyobb beszély, mind úgy válogatva, hogy családai olvasmányul is szolgálhasson, amit fiatal leányok kezébe is lehet adni. A fordítás csinos és szabatos.

— A „Budapesti Szemle” szeptember-októberi kötete ismét becses tartalommal jelent meg. Pulszky Ferencz a Schlieemann trójai ásatásairól ír benne; gr. Károlyi Tibor folytatja „Antwerpen ostromát”-nak leírását Motley után; Kállay Béni pedig nagybecsű történelmi tanulmányát „Szerbia és a forradalom kezdetéről”; Dapsy László „Az angol krizisek”-ről ír, Bodnár Zsigmond pedig „Csengery Antal össze-gyűjtött munkáiról.” A szépirodalmat e kötetben következő művek képviselik: Ouida „Egy pár kis faozipó” című elbeszélése, fordította Belényesi Gábor, „A szív” Szász Károly költeménye s Lenau „Későn” című versének fordítása. Az „Ertesítő”-ben két könyv van ismertetve: Káray Aranyos „Legujabb fény- és árnyképei,” szerző ilynemű dolgozatainak bírálatával, s Lewes „Göthe élete,” az írói jellem- és életrajzok e mintaszerű s rendkívüli érdekes példánya.

— Jókai regényeiből német nyelven Berlinben Jankenál ismét újabb sorozat jelen meg. Érdekes hír, hogy Jókai regényeit a német koronahercegnek különösen pártolása alatt álló Viktoria-nyomdában nyomtatják, s a regények egyik legbuzgóbb olvasója — a koronahercegnek.

— Budapest főváros térképe. Légrády testvéreknél csinos kiállítás, színezett térkép jelent meg, mely Budapest fővárosát ábrázolja a közmunkatanács által megállapított szabályozási vonalakkal. A tervezett új utcák, utvonalak és terek élénk vörös színnel jelölve; s e térképről fogalmat lehet nyerni, milyen lesz a jövőben Budapest a közmunkatanács terve szerint. Az utcák is az új elnevezést viselik. Kapható magyar és német nyelven háromféle kiadásban; ára 60, 1.20, 1.60 kr.

— Egy derék művész magyar fordítása jelent meg Légrády testvéreknél következő czim alatt: „Egészségtan a nép számára, mely megtanítja az embert az egészség föntartására és helyreállítására. Dr. Bock Károly lipcsei tanár után átdolgozta dr. Izso Lajos.” Ára

1 frt. Ohajtandó, hogy Bock e jó könyve, mely külföldön számos kiadást ért, minél szélesebb körben terjedjen el nálunk is.

Tankönyvek. Közéledvén a tanév első-, közép- és felsőiskolákban, a naptár-szürettel egyidejűleg a tankönyvszüret is megindul. Mi, nem lévén szaklap, mindéről e téren nem is vehetünk tudomást, de abból, a mi hozzánk be-küldetik, a jelesebbeket mégis közzéadjuk legalább röviden fölemlíteni. Kétségtelen ezek közé tartozik az a három tankönyv, mely a természeti tudományok köréből, a középtanoda alsó osztályai s a polgári iskolák használatára, Hoffmann és Molnár (Eggenberger-féle) könyv-kereskedésben legközelebből megjelent, u. m.:

1. A vegytan elemei, a legújabb kutatók alapján összeállította Sajóhelyi Frigyes budapest-városi főreáliskolai tanár, számos a szöveg közé nyomott fametszettel. Ára füzve 1 frt 50 kr., kemény kötésben 1 frt 60 kr.

2. A növények természetrajza, írta Fillingér Károly, tanár. 200-nál több ábrával, 120 lapon. Ára 80 kr.; kemény kötésben 90 kr.

3. Az állatok természetrajza, írta Fillingér Károly tanár; 134 fametszetű ábrával, 136 lapon. Ára 90 kr.; kemény kötésben 1 forint.

Mind a három tankönyv megfelel a tudomány újabb állásának s a módszertan igényeinek. Kiállításuk díszes, ábrák sikerültek; áruk mérsékelt. Ugy hisszük, meg fogják találni az utat mind a polgári iskolákba, mind a középtanodákba.

Tanügyi rőpirat. „Humanisztikus középtanodánk reform-kérdéséhez,” írta Kövi Imre, tanár. E kis (14 lapnyi) munka a gymnasiumok tanrendszert egészen csak gyakorlati szempontból tárgyalja.

A német nyelv öntanulására Roder Adolf szombathelyi főlelmeti tanító leveleket ad ki. A tanfolyam 40 levelet fog tartalmazni s előfizetési ára 6 frt. Egyes levelek ára 20 kr.

A métermérték behozataláról szóló törvény sikeres keresztülvitele a méterrendszernek előnyös és minél könnyebb megismertetését tévén szükségessé, ez okból a m. kir. központi mértékhatóság bizottság ajánlatára a m. kir. földmivelés-, ipar- és kereskedelmi miniszterium „Tudnivalók a métermértékről” cím alatt egy népszerű kis könyvecskét bocsátott ki, melynek czélja a rendszer meghonosítását előkészíteni, és melynek ára 10 krajczár. — Megjelent továbbá a m. k. állami mértékhatóság bizottság följegyelele alatt: Az ür-, suly- és hosszsmértékek hiteles táblázata. Ára 70 kr.

A „Történelmi Lapok” előfizetési fölhívása e folyóirat októberrel kezdődő új félévére mai számunkhoz mellékelve küldetik szét, s ez alkalomból is fölhívjuk a közönség figyelmét e vállalatra, a mely kétségtelenül sok érdekes történelmi adalékot hoz napfényre, s már egy évi folyamán is becses gyűjteményt fog képezni. Kár, hogy a nagyobb közlelmények nagyon is sok részre elosztva jelennek meg benne; a közlés e módja változatossá teszi ugyan az egyes számokat, de hátrányára van az egésznek, mint gyűjteménynek, pedig ilyenmő vállalat már természeténél fogva inkább mint gyűjtemény becsesebb. Az eddig megjelent számok tartalma a mellékelt fölhíváson olvasható. A „Történelmi Lapok” előfizetési ára félévre 6 frt, mely összeg a szerkesztőhöz s egyszersmind kiadóhoz K. Papp Miklóshoz Kolozsvárra küldendő.

Szépirodalmi napilap kiadását tervezik Kolozsvárt, újvára. A lap olyan alakú lesz, mint a „Fővárosi Lapok”, s a vállalat kiadója K. Papp Miklós.

Uj lapok. „Házi orvos. Közérdekű és ismeretterjesztő hetilap a magán- és közegészségügy köréből” cím alatt Széll Lajos szerkesztése mellett hetilap indult meg Budapesten. Ára egész évre 6 frt. — Beküldetett hozzáknak továbbá a következő lap első száma: „Vasut.” A magyarországi vasuti szolgaszmélyzet lapja, és a m. kir. államvasutak alakuló Kalauz-segélyegyletének közlönye. Megjelen minden vasárnap. Előfizetési ára egész évre 4 frt.

Színházak. A nemzeti színháznál az előadásokra váró újdonságokból az első e hó 25-ikén adták elő, Északi Károlynak „Egy lengyel követ Budán” című vígjátékát. Az előadásról és darabról csak jövőre szólhatunk. — Az operánál Hauk Minyie k. a. folyását szívesen látott vendég. Olykor-olykor azon-

ban az ő fölléptekor is üresen marad egy-két sor zártzék. A pompás őszi esték másfelé vonják a közönséget. Hanem Renz lovardájának még e szép, holdas esték sem ártnak, tele van az mindig, s a ki a tőzomszédjában levő, ugynevezett istván-téri kicsiny színházba indult, azokat is magával sodorta a többség a díszes cirkuszbba, s Bokody színtársulata már három előadás után meggyőződött, hogy gonosz szomszédságával nem bírhat. Abba hagyta tehát az előadásokat, s majd csak október elején, ha Renz tova vonul, folytatja azokat. — A karlisták, ugy látszik, alkalmas tárgyalni szólnak látványosságokkal speklent előadásokra; s a budai szinkör után f. hó 19-én a pesti herminatéri német színházban is színpadra kerültek „A karlisták Spanyolországban” című látványos színművel.

A kolozsvári színháznak a király a folyó színházi évre is utalványozta a 15,000 forintnyi segélyt.

Közintézetek, egyletek.

A budapesti honvéd-egylet már régen fáradzik abban, hogy oly pénzért léteitsen, melyből elhunyt régi honvédek temetését lehesen teljesíteni. A részvétl azonban csekély, noha tagsági díj havonként csak 20 kr volna fizetendő. Az egylet legutóbbi ülésén Schneider Antal elnök jelentette, hogy egy temetést rendező egylettel szerződésre lépett halalozások esetére, de maga a rendelkezésre álló összeg oly csekély, hogy egy pár temetés kimeríti. E gyűlésben megválasztották azokat, kik az Aradon okt. 6-án tartandó országos honvédgyűlésen az egyletet képviselni fogják. A honvédmeházból is elmegy négy honvéd.

A német vasut-egylet közgyűlése ezuttal Budapesten tartatik és pedig szept. 28-án. A közgyűlés előmunkáitait egy bizottság intézi, mely a magyar államvasutak, az osztrák államvasut, a kassa-oderbergi vasutársulat és a gőzhajó-társulat igazgatóságainak képviselőiből áll. A közgyűlés, mely mintegy 3-400 tagot fog számlálni, a redoute nagy termében lesz. A közgyűlést gr. Zichy közlekedésügyi miniszter nyitja meg, illetőleg üdvözlendi a külföldi vendégeket. A legutóbb Berlinben tartott közgyűlés azt határozta, hogy a közgyűlések alkal-mával minden ünnepesség, lakoma stb. elmaradjon, s így Budapesten sem fog tartani semmiféle ünnepesség.

Egyház és iskola.

A keszhelyi gazdasági tanintézetet a földmivelési miniszterium újja szervezi. A közleledő tanúvra a ki rendes tanuló akar lenni, tartozik kimutatni szüli vagy gyámja megegyezését s biztosítását, hogy a szükségesekell állattanak; jó sikerrel végzett legaláb hat gymnasiumi, vagy öt reáliskolai osztályt; jó erkölcsi magaviseletét; hogy életkorának 17-ik évét betöltötte. Rendkívüli hallgatónak rendszerint csak olyanok vétetnek föl, kik nyolcz gymnasiumi vagy hat reáliskolai osztályt végeztek, és legalább egy, a gyakorlatban töltött évről mutathatnak föl hiteles bizonyítványt. Utóbbi bizonyítvány mellett az intézetbe lépésük előtt a gazdasági gyakorlatból teendő — díj alá eső — vizsgára kötelezetnek. Oly önálló egyéneknek, kik hosszabb időt töltöttek a gyakorlatban, de az előirt fölvételi föltételeknekll kevesebb iskolai előképzettséget bírnak felmutatni, az intézetbe való belépés kivételesen szintén megengedhető. Minden oly esetben, melyre névze az itt felsorolt pontozatokban határozott szabály nem foglaltatik, a tanári testület dönt.

A budapesti kir. tud. egyetem egy jog-történelmi államvizsgálatok, valamint az alapvizsgálatok f. é. október hó 1-én megkezdődnek és bezárólag 15-ig tartanak. Azon joghallgatók, kiket ez érdekel, figyelmeztetnek, hogy vizsgálati határidőjük a fekete táblán október 1-étől fogva kihirdetve lesz, s a meg nem jelenés esetén az illető ezen tanfélévben új határidőt nem nyerhet. A általános beiratások ezuttal október 1-én kezdődnek s 14 napon át tartanak.

Iskolai értesítések. A pesti reform. főgymnasiumban az 1874-ik iskolai évre a beiratások október hó elsejétől negyedikéig fognak megtörténni. Október hó 5-én a tanévet megnyitó istentisztelet után a tanításokat is

megkezdik. A javítóvizsgák csak a beiratás ideje alatt, a tanári kar által meghatározott időben fogadtatnak el, s a javítóvizsgát tenni kötelezett ifju, a szigoruan vett vizsga s annak sikeres letétele után iratik be a következő osztályba. Azok a magántanulók pedig, kik engedélyt nyertek az 1874-ik iskolai év kezdetén magánvizsgát tenni, azt a beírásra kitűzött idő alatt előleges bejelentés után letehetik. — A pápai ev. ref. főiskolában a jövő 1874/5 ik tanévi előadások október 5-én kezdődnek. Az érettségi, fölvételi, javító s egyéb magánvizsgák szeptember 27-30-ig, a beiratások pedig október 1-4 tartatnak. — A kiskunhalasi lyc cum nála, a jövő 1874-ik iskolai évre a beiratások fölvételi, javító, és magán vizsgák f. évi október 1-4-ig történnék; a rendes előadások pedig ugyancsak október 5-ik napján fognak kezdődni.

Mi ujság?

A király Aradon időzése alatt ünnepi fényben úszott az egész város. Ó Felsége szept. 21-én 6 óra előtt érkezett meg s már akkor nagy ünnepességekkel fogadták. Este a várost kivilágították, nagyszerű fáklyás menet rendeztek, s ő felsége elment a színházba is, a megnyitó előadásra. Másnap szept. 22-én már kora reggel a hadgyakorló térre indult, mely a Maroson és Uj-Aradon tul volt. Minden községben ünnepélyesen fogadták. A király nagy elismeréssel szolt a hadsereg és honvédség harci gyakorlatairól, s ezt Scudier altábornagyhoz és József főherceghez intézett kéziratokban is kifejezte. E hó 23-án a király ismét meglátogatta a hadgyakorlatokat, délután 4 órakor pedig elutazott Aradról Gödöllőre, hol következő napon pihent, e hó 25-én pedig a fővárosi helyőrség Főth körüli gyakorlatait nézte meg.

A királyné október első napján hagyja el Angliát, s 2-án érkezik Bécsbe, honnan két napi időzés után Gödöllőre jön.

V. Ferdinánd király egészségének hanyatlásáról sok hirt lehet most olvasni. Több mint egy év óta a beteg olyan állapotban van, mely a külvilág eseményeihez való részvételét lehetetlen teszi. Az aggás a legkiterjedtebb mértékben érvényesítí föltötte jogait és a Ploschkovitzba való átköltözés az idén csak a legnagyobb ovatossággal volt eszközölhető. A már régóta tervezett Prágába visszatrést még eddig nem merték kockáztatni. Ploschkovitzból Bécsbe külön távirtdavezetés szolgál, melyen az udvart az ősz fejedelem hogylétééről értesitik. Az utolsó napokban minden félórán küldtek tudósítást Bécsbe, és a tudakozások végre oly sürűen érkeztek, hogy a táviratok elintézésével megbízott hivatalnok mellé segédet kellett adni. Mint mondják, a beteg szellemi tevékenységének nyilatkozatai egyes, gyakran nehezen teljesíthető kívánságok nyilvánítására szorítkoznak, melyek nem teljesítésre rendezen nagy izgatottságot idéz elő. Egyéb ügyek iránti érdeklődése külsőleg semmi módon sem nyilvánul.

A székesfehérvári ásatások, melyeket Henszlyman a szent István által alapított templom helyén tétet, érdekes leleteket szolgáltatnak. Már Erdy is ásatott itt és meglelte III. Béla és nejeének sírját. A legújabb ásatások a püspöki kertben folynak; a középhajó legnagyobb részét és az apsiszt már kiásták, továbbá a legrégebbi templom márványpadlóját és az Anjouk idejéből való második templomát; ágyugolyókat, üvegdarabokat, márvány-diszitmények töredékeit, stb. Legújabbban négy, vörös márványból készített koporsóra akadtak; az egyik már ki volt egyszer nyitva, a többi háromban csak Árpád-korabeli csontvázakat találtak, melyeket arról lehet megismerni, hogy a kezek nincsenek keresztbe téve a mellen, hanem a test hosszában vannak kinyitva. Fakoporsónak nincs is nyoma; a holtestet akkor valószínűleg egyszerűen lepedőbe burkolva tették a márványkoporsóba. Ékszereket nem találtak, csak az egyik váz mellén egy egyszerű keresztet, a másik koporsó mellett pedig fekete gyöngy olvasót. Most nagy Lajos és Mátyás király sírköveinek alapjait keresik; e kettő mellett voltak temetve Róbert Károly és Zápolya tetemei is, de az utóbbi porait a törökök kihányták a koporsóból.

A zentai csata évfordulóját, szept. 11-két a város az idén is megülte. Az ünnepély kora

reggel mozsár-lövésekkel vette kezdetét; 9 óra tájt pedig előbb a róm. kath., azután pedig a g. k. egyházban tartatott ünnepélyes isteni tisztelet. Délben a Tisza-szigeten 150 teretűk diszebedt föl, melyet a városi nagy vendéglő termében tánczvilágom váltott föl.

Az európai folyamok vízépítési tanulmányozására az Egyesült-Államok részéről egy bizottság utazik most, s jelenleg Bécsben tartózkodik. Innen Budapestre jönnek s aztán egész a Duna torkolatáig elmennek.

Jóteknység. A b-füredi szeretetházra egy urnó, ki azonban névtelen kíván maradni, ötszáz forintot ajándékozott, tiz évi részletfizetésekben. A igazgatóság most köszönetet nyilvánít a jölelkű adakozónak.

A magyar postamesterek országos értekezletet tartanak okt. 4-én Budapesten, az „Arany sas” szálloda emeleti termében.

A szüret a budai hegyek közt e hó 28-án kezdődik. Azonban csak azok szüretelhetnek, kik a hegyvámot, mely holdanként 52 1/2 krajczár, lefizették s igazolják. A kapaszkodó vasut ez alkalomra mérsékelt menetdíjakat léptet életbe.

Egy család fogtak el e napokban a fővárosban, ki báró Imhoff név alatt uraskodott, s a Margit-szigeten nagy gavallér volt. Oly jól játszta az előkelő és finom uracot, hogy már egy köztiszteletű család leányával jegyben is járt, s annak számára nagyszerű kiháziasítási ajándékokat vásárolt, váltóra meg hitelbe. Ékszereket is rendelt 2200 frt értékig Latzko testvéreknél, s váltót kínált. Az ékszerész azonban, nem igen bizva a vásárló nagy szavaiban, az ékszerektől csak egy akart megválni, ha azokat személyesen adhatja át a menyasszonyi háznál. A „báró” beleegyezett; menyasszonya örömmel fogadta az ajándékot, a báró jövőndő napja azonban felkérte, hogy az ékszereket venné vissza a menyegző napjáig. A vőlegény szívesen vissza is vette s a menyasszony csak egy gyémántos gyűrűt és arany órát tartott meg. Mikor a bárót elfogták, hiányzott még egy 250 frtos gyűrű, de nemsokára megjelent egy hordár, kitől a báró zálogba küldte a gyűrűt s ki 30 frtot hozott érte. Így ez is megke-rült. A báró egész pénzátára 15 frtból áll s ezenkívül néhány ruhadarabja volt. Találtak nála egy csomó hamisított pecsétnyomót, leginkább plébániák nevére. Megvan az a pecsétnyomó is, melylyel az Imhoff báró nevére szóló keresztlevél van megpecsételve. Voltaképen Szupan a neve és czégeses család, kinek elfogatására a bécsi rendőrség hivta föl a budapestit. Ha itt végeztek vele, akkor küldik Bécsbe.

Egy becsületes ember. Schaffner Antal a fővárosi előkelőbb polgári közé tartozott, s a városi bizottságba és a 7-ik kerületi iskolaszék elnökébe is megválasztották. Nem régebben neje iratta át dohány-utczai házat, ottani üzletét pedig eladta. Aztán elment Bécsbe, egy kis utazásra. Hanem e napokban ir haza egy levelet, s tudatja, hogy ő már a nyílt tengeren van azóta, mert Budapest elviselhetetlen lett számára. Most beszélnék felőle eleget, a rendőrség pedig nyomozza, mint hogy a derék férfiú gyanus emlekeket hagyott hátra maga után. Az sem bizonyos, hogy némely összegeket, melyek adományok utján gyűltek össze szegény tanulók javára, nem vitt-e magával. Ha elvitte, ez a tette maga is elég rut szinben tünteti föl. A derék ember 55 éves.

Mennyi sok pörlekedés folyhat most mindenféle, mikor általános a pénzülség meg mindenféle baj, kitünik a pesti királyi tábla ez év első feléről szóló ügykimutatásából. Ez idő alatt beérkezett 36,705 polgári, 512 urbéri, 3972 váltó, 18,469 bünygyi, összesen 59,658 pör.

Kilépés a papságból. Temesvárt a kegyesrendi gymnasium egyik tanára: Karnay ur f. hó 16-án kilépett a szerzetből és most világi tanári állásra pályázik. Ez rövid idő óta Temesvárt a második ilyenemű eset, minthogy két hét előtt Zeh ur, osanádi egyházmegyei áldozár és temesvári kath. gymnasiumi tanár nősülési szándékából szintén kilépett a szerzetből és jelenleg a távirdnál van mint hivatalnok alkalmazva.

Egy császári család utolsó tagja. A Palaeologok utolsó sarja, Lascaris-Kommenus-Palaeologus János Antal herceg a napokban halt meg Turin közelében élt 58. évében. Ő vele megszokadt a konstantinápolyi görög-római császárok férjgája. Lascaris herceg néhány

hóval ezelőtt folyamodott a római kuriához a vatikáni, lateráni és más basilikák kegyuraságának ráruházásá iránt, hivatkozván arra, hogy ő Nagy Konstantin, e basilikák alapítójának örököse. A herceg ezenfölit a konstantinápolyi Szt.-György-rend, talán a legrégebbi lovagrend, nagymestere volt. A Palaeolog-ház kiváltságának gyűjteményében, melyet Krutinger Henrik 1721-ben adott ki Regensburgban, a többi között III. Frigyes császárnak (1491.) egy oklevele is foglaltatik, melyben János Antal herceg egyik öse „több mint száz császár örököse és ivadéka”-nak nevezetik. E ház neve és jogai most már kizárólag Lascaris herceg özvegyére, Anna-Maria-Katharina hercegnőre és fogadott leányukra, Mária hercegnőre szállanak át.

Garibaldi és Hugo Viktor. Garibaldi élete egyik legnevezeteseb történetét írja le most, a szicíliai expediciót „Az ezerek” címmel. E mű francia fordításának fölhívását Hugo Viktor élénk üdvözléssel fogadta, s Garibaldi ezért Caprerából e hó 8-án néhány sornyi köszönő levelet írt neki, mondván, hogy „gyakorlatlan tollának e szegény embryóját az ő hatalmas és híres védnöksége alá vette.” Erre Hugo Viktor e hó 18-áról Párisból a következő választ küldte: „Kedves Garibaldi! Levele meghatározó öreg testvérí szívetem újra dobogni érzem önt. Igen, beszélni ön el hatalmas tetteit, beszélni el Olaszországnak, beszélni el az egész világnak. „Az ezerek” híresek lesznek, mint voltak a „tízerek”, azzal a különbséggel, hogy az ön „ezer”-je győzött, kivivta a dicősséget s nem hátra, hanem előre vonult. Mint Xenophon, ön is előbb véghez viszi a hősköltelemény, hogy aztán elbeszélje. De ön nagyobb, mint Xenophon. Ő benne csak Görögország lelke élt, míg önben minden nép lelke él. Kedves Garibaldi, ölelem önt. Viktor Hugo.”

Műbarát. Orleansnak „Attila halálát” ábrázoló nagy festményét Pór Antal esztergomi plébános megvette 1200 frtrt. Ily híreket is csak ritkán van alkalmunk közölni.

Halalozások.

Dezso Szaniszló, az 1869-72-iki országgyűlésen a biharmegyei tenkei kerület képviselője, elhunyt N.-Váradon 44 éves korában. Szaniszló püspök alatt a n.-várdi püspöki urodlmak kormányzója volt s jótékony cselekedetei is számos becsülésre méltó tulajdonai által köztiszteletben élt.

Gyurkovic Jenő, kir. táblai ülnök, a fővárosi szerb egyházközség egyik buzgó tagja, elhunyt 80 éves korában. Műszerető öreg ur volt, és sok költséggel egy képtárat is gyűjtött.

Lázár Lajos, pápai ügyvéd s prot. egyházmegyei tanácsbíró, f. hó 16-kán élt 55-ik évében tüdővészben elhalt.

Báró Vécsey Pálné, szül. Novák Sarolta, elhunyt abaujmegyei bősvali birtokán. A művészetek és irodalom egyik legáldozatkészebb pártfogója volt, ki mint alapító tag gyámoltott sok együletet és testületet.

Elhunytak még: Barkóczy Rósti György, volt honvéd főhadnagy Szekesfehérvárott; Laval Károly, 1848-ban tüzérszádos, s halála előtt a honvédmeház ápolója; gr. Coulemontné, szül. Gaál Mártha asszony Budapesten; Zsilinszky Mihályné, az irodalmi téren ismert Zsilinszky neje, Csabán.

Szerkesztői mondanivaló.

— Ő-Apáti. A most küldött románéz, fájdalom, kevésbbé íti meg a közöltetés mértékét még az előbbi küldeménynél is.

— II. „Vörösmarty utolsó költeményének olvasásakor.” Ily hosszabb költeményt, ha rhythmus nincs benne, még elolvasni is győdlen. Nem a Vörösmartyét értjük, hanem az önt.

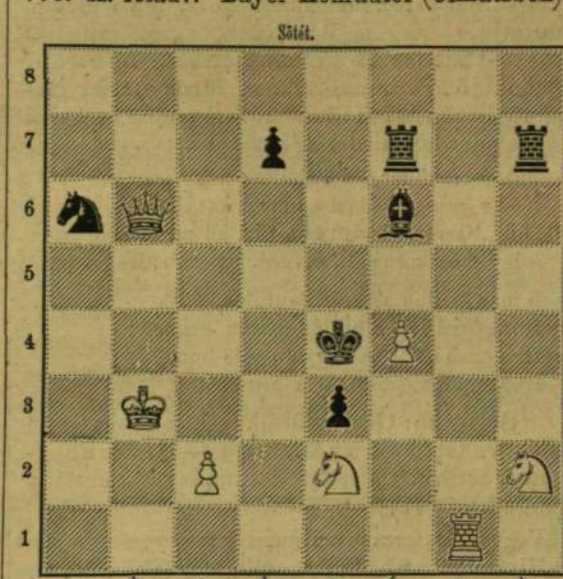
— „A hetes számról.” Időszent és érdekes közleményeinek halmaza miatt aligha kerithetnénk sort egyhamar ugy erre a cikkre, mint az előbb küldöttre. Kívánata szerint visszaküldjük tehát postán mind a kettőt.

— U. B. Magán uton válaszolunk. Előbb nem volt lehetséges.

— K-vár. S. I. A tudósítást köszönettel vetjük. Az igért rajzokat elvárjuk. Gy. L-től azóta megkaptuk az említett érdekes tárgyú illusztrációkat.

SAKKJÁTÉK.

773. sz. feladv. Bayer Konrádtól (Olmützben).

Világos indul s a harmadik lépésre mattot mond.

768-dik számú feladvány megfejtése. (Pap Deszától Miskolcon.)

- VII. SSt. 1. f3-e4; d5-e4; 2. Hg5-f3; e4-f3; 3. Ff7-e4; tetszés szerint. 4. e2-e3 v. v mattot ad.

Helyesen fejtették meg: Veszprémben: Fülöp József. — Gelsen: Glesinger Zsigmond. — Sárospatakon: Gérecz Károly. — Debreczenben: Zagya Imre. — Sziget-Csepén: Mayer Károly. — Egerben: Tilkovszky Fridolin. — Miskolcon: Hartmann testvérek. — Szabadkán: Kosztolányi Árpád. — Erzsébetvárosban: Dobolyi István. — A pesti sakk-kör.

VASÁRNAPI UJSÁG

POLITIKAI UJDONSÁGOK

sokkal régebb ismerősei az olvasóközönségnek, sem-hogy minden előfizetés idejékor hosszas bemutatásra vagy önanjlatásra volna szükségök. Czélban, szellemben, a régiék, a mik két évtized óta voltak. Czéljuk: a fölvilágosodás és józan haladás terjesztése ugy az ismeretekben és az izlésben, mint politikában és közéletben. Szellemük: szabadelvű, független, nemzeti.

Terjedelemben és alakban azonban nagy változson mentek át. Évről évre fejlődve, emelkedve e részben, különösen a jelen év kezdete óta oly terjedelmet s oly küldiszert nyertek, mely e társ-hetilapot, u. m.: a Vasárnapi Ujság két. a Politikai Ujdonságoktól másfél-, és így együtt hetenként negyedfél iven, a legbővebb tartalmu heti közlönygyé teszi, melylyel a hazai hasonmű vállalatok közül egy sem versenyezhet.

S általában a Vasárnapi Ujság szériopiralmi és egyéb közleményei, valamint képei, becsben és érdekes-ségben folyvást emelkedve, tárczerovatai az előgíhez képest majdnem kétszeres terjedelemben, — a Politikai Ujdonságok a bel- és külföldi politikai eseményeinek teljes és há hetikronikájával, — a „Magyar Gazda” című mellékletünk a gadaközönséget érdeklő közhasznú közleményekben, — reméljük, minden jogos igényt ki fognak elégíteni.

Előfizetési föltételek:

postai szétküldéssel vagy Budapesten házhoz hordva

a Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt:

Évnyegyedre 3 ft.

Csupán a Vasárnapi Ujság: Évnyegyedre 2 ft.

Csupán a Politikai Ujdonságok: Évnyegyedre 1 ft. 50 kr.

A „Vasárnapi Ujság” ápril — szeptemberi félévi folyamából, melyben az „Utazás a tenger alatt” című képekkel illusztrált regény megjelent, még néhány teljes számú példányt kapható. A félévi folyam ára 4 frt.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok kiadó-hivatala (Budapest, egyetem-utczá 4. sz. a.)

Melléklet: Előfizetési fölhívás a „Történelmi Lapok”-ra.

Mult számunkhoz a Burger-féle árjegyzék nem volt mellékelve.

Különléle.

A porosz felsőházak egy „Szerdahelyi” nevű tagja hnyit el közelebb Binkowkenben. Hogy magyar származása volt, neve eléggé mutatja.

Bazine és a berlini szabók. A berlini szabók jó alkalmi költőknek bizonyultak. Bazine dicsőítése fölött következőleg zengnek egy német lap hirdetésí rovatában:

Bátor szökőncz, üdvözetünk neked, Nód s gyermekeddel a német hazában, Hol „Szent Margit” távol hátad megett; Légy most nyugodt, élvezd, itt szabadság van.

S ha véletlen az erős pantalon Ronggyá lett a hullámcsatán, szírtén; Él a szabó, föl se vegyed, trús bon!

Ime mindent pótolhat a presson. S tovább: Őszi felöltők, stb., ennyi s ennyi tallérért kaphatók itt és itt, stb. — Serrano elismeréséhez is irtak költeményt, mely így hangzik:

Végre hát Serranot elismerték; Hivatalból szabad most szólni nekünk. Hol csak ur lakik a föld kerekég Minden hónapban — jutányosak leszünk.

Serrano ezúljá, mit senki sem várt, Hogy házból mindent, mi rosz, kihányjon. Mért is eladjuk mi a ruhátart, Valóban mikroskopikus kis irón:

Pompás felöltők, stb. kaphatók ilyen és ilyen roppant olcsó áron.

Az ó-gyallai csillagda tulajdonosa Konkoly ur külföldre utazik, s megtekinti a nevezeteseb csillagdákat, hogy tapasztalatait itthon érvényesíthesse.

Statisztikai jegyzetek.

A magyarországi részvénytársulatokról Liebstein Zsigmond által kiadott statisztikai táblázat érdekes részét képezi a társulatok alakulása évek szerint. Innen látjuk, hogy az első bank hazánkban: a pesti magyar kereskedelmi bank, 1842-ben alakult; a következő években nem alakult bank egész 1863-ig, mikor a magyar földhitelintézet lépett életbe; a második bank, mely 1864-ben alakított: az első magyar iparbank; utána 1865-ben 2 alakult; 1866-ban 1, 1867-ben 5, 1868-ban 9, 1869-ben 15, 1870-ben 10, 1871-ben 8, 1872-ben 28, 1873-ban 20. A takarékpénztárak alakulási ideje így esik, alakított: 1835-ben 1, 1840-ben 2, 1841-ben 1, 1842-ben 2, 1844-ben 4, 1845-ben 9, 1846-ban 8, 1847-ben 4, 1848-ban 1, 1857-ben 1, 1858-ban 1, 1859-ben 1, 1861-ben 1, 1862-ben 2, 1863-ban 5, 1864-ben 4, 1865-ben 2, 1866-ban 6, 1867-ben 9, 1868-ban 21, 1869-ben 46, 1870-ben 20, 1871-ben 21, 1872-ben 97, 1873-ban 50.

Nősülési statisztika. Anglia és Wales lakosságának legújabb összehasonlítása szerint 23 millió személyből 13 1/2 millió nem házas. A nem házas férfiak vagy nők száma egyenlő, hanem közülök 8 millió a 15 éven alól van. A nők férfiak közül 5951 husz éven alól van, 219,197 van 20 és 25 közt, 502,846 huszonöt és harmincz közt, 559,537

harmincz és harminczöt közt, 524,427 harminczöt és negyven közt, 492,120 negyven és negyvenöt közt 426,772 negyvenöt és ötven közt. Ezután a számok mind alább szállnak, míg 80 és 85 közt csak 14,392 lesz; az ezután következő évben a szám csak 3318, 93 és 95 év közt már 509, az ezután következő időszakban 86, és 100 éven felül csak 5 a nők férfiak száma. A nők koránál épen az ellenkező áramlat áll be. Az első időszakban a 15 és husz év között 34,573 férjes nő van, tehát közel hatszor több, mint ugyanezen korban levő férfiak; a legközelebbi időszakban 20 és 25 év közt 140,000-rel mulja felül a férjes nők száma a nők férfiak számát, de ezután aztán mindinkább közelednek a számok. A 80 éven felül a férfiak mulják felül a nőket.

Franciaország népessége. Az 1872. évi francia hivatalos statisztika szerint Franciaországot 35,362,253 francia és 740,668 idegen lakja. A francziák közül 30,676,943 abban a kerületben lakik, a melyben született és 4,543,764 más kerületben lakik; ezekhez járul 125,243 elzsz-lotharingiai, kik Franciaországba költözöttek és 15,303 naturalizált francia. Az idegen lakosság a következőkép oszlik meg: 347,558 belga, 112,579 olasz, 64,808 elzsz-lotharingiai, kik Németország alatt maradtak, 52,954 spanyol, 52,950 orosz, 42,834 lengyel, 42,830 svájci, 39,361 német, 26,003 angol, skót és ir, 17,077 hollandi, 7328 svéd, norvég és dán, 6859 amerikai, 5116 osztrák és magyar, 3843 kínai, hindu és egyéb ázsiai, 1173 török, görög, oláh stb. 9826-nak nemzetisége nem tudatik.

Tartalom.

Guizot Ferencz (arckép). — Régibb magyar írók csarnoka. II. — Gróf Batthyány József (arckép). — A kolozsvári dalár-ünnepély (képpel). — Az erdélyi székely szombatosság (folyt.). — A falvelek hullása őszszel. — Utazás a tenger alatt (folyt., képpel). — Egyveleg. — Melléklet: Prolog az aradi színház megnyitására. — Az aradi színház megnyitása (képpel). — Az északi sark-expedíció. — A hétértől. — Irodalom és művészet. — Közintézetek, egyletek. — Mi újság? — Halálhírek. — Sakkjáték. — Héti naptár.

Felölös szerkesztés: Nagy Miklós. (L. cukor-utca 11. sz.)

A „VASÁRNAPI UJSÁG” kiadó-hivatalában (Budapest, egyetemutca 4 szám alatt) lehet megrendelni: Legterjedelmesebb képes hetilap, mindkét nemű ifjuság számára.

A Kis Vasárnapi Ujság ifjusági képes hetilap.

Szerkesztő: Kiadja: K. Beniczky Irma. a Franklin-Társulat.

A „Kis Vasárnapi Ujság” jelszava: „A mulattatót hasznosan, a hasznót mulattatva”. — s ezt mindig szem előtt tartja, hogy a lap kettős céljának tökéletesen megfeleljen s a serdülő ifjuságnak ép úgy, mint a kisebb gyermekeknek egyaránt mulattató és tanulságos lélek- és szívmelesítő s értelemfejlesztő olvasmányul szolgáljon. Ha tehát a t. szülő, nevelők stb. gyermekeiket, illetőleg növendékeiket cselzésre, hasznos, s nemcsak pillanatnyi örömet okozó, de tartós és nemes élvezetet nyújtó ajándokokkal ohajják meglepni, ezt tökéletesen elérik, ha számukra a „Kis Vasárnapi Ujság”-ot megrendelik.

Legyen szabad remélnünk, hogy a t. szülő, tanítók és az ifjuság barátjai, méltányolva nagy horderejű törekvésünket, ennek minél sikeresebb megvalósítására segítőkészek fognak nyújtani becses pártolásuk által.

A „Kis Vasárnapi Ujság” megjelenik egész éven át, tehát az iskolai szünet alatt is, hetenként egyszer, 16 oldalból álló nagy iven, számos képpel, szép fehér erős papíron, díszes kiállítással. A megjelenést illetőleg úgy intézkedünk, hogy a „Kis Vasárnapi Ujság”-ot már vasárnap reggel valamennyi, még vidéki előfizetőnk is megkaphassák.

Előfizetési ár:

Negyedévre 1 ft. 50 kr.

Az észszerű marhatenyésztés

mindenekelőtt a háziállatok között a legjobb egészségi állapotot feltételezi, mert e nélkül sem a tenyésztésben, sem a hizlalásban kedvező sikert elérni nem lehet.

A mezeigazdának figyelme háziállatainál, valamennyi beteg-jelenetek fölül gondosan örköndnie és ott, hol szükségessé válik, gyorsan segítőleg hatni mindenekelőtt azok a betegségek kitörésének ellent állania kell, mely czél legjobban a cs. kir. szab. korneburgi marhapor, rendes használata által éretik el, s e fölül következő elismerő iratokat közölünk:

T. Kwizda Ferencz János urnak Korneburgban. Legutóbbi korneburgi marhapor vételénél már közölte, hogy itt a gulya között évenként a legelő változásával egy vérszemű betegség lép föl, mely ragadó folyamatánál a csorda legnagyobb része áldozatul esik. Ezen betegség ellen korneburgi marhaporát hagymát alkalmazni és pedig a siker pontos meghatározása végett különített kísérletet tetvén. T. i. 100 borjú a legelőnek megvállása előtt egy ideig korpával vegyített korneburgi marhaporral tartatott s ezután az egyszerű legelőre kihajtatott, más 100 darab borjú, melyeknek korneburgi marhapor nem adatott egyidejűleg, hanem elkülönítve szintén ugyanazon legelőre eresztetett, rövid idő után ez utóbbiakból 70 darab esett el a vész által, míg az első 100-ból, melyek korneburgi marhapor mellett tartattak csak 15 db betegedett meg.

Miután mind a két része a borjúknak ugyanazon legelőn, egészen egyenlő befolyásnak kitéve valának, eléggé nyilvános, hogy az első résznél elért meglepő kedvező eredményt egyedül csak a korneburgi marhapornak tulajdoníthatni.

Miután ezen tény, itt több marhatulajdonos előtt ismeretes és érthető nagy feltűnést okoz, kétségtelen, hogy a marhapor Brasiáliában magának tért nyitott s rövid idő alatt általánosan alkalmaztatik.

Rio de Janeiro (Brasiáliában). Halfeld Otto C. T. Kwizda Ferencz János urnak Korneburgban. Mily haszonnal alkalmaztatik korneburgi marhapor a lovak és fejteszekenél, már eléggé bizonyítottat és magam is többszörösen meggyőződtem; ujlag azon meggyőződéshez jöttem, hogy a korneburgi marhapor kitünő előnnyel hízó sertéseknél alkalmazható, miután a falánkságot gyarapítja és így a hizlalást siettet. Ennélfogva szíveskedjék nekem az alább-jegyzett mennyiségű korneburgi marhapor megküldeni.

Katince. Pannovitz Tivadár, postamester. A Kwizda-féle állatgyógyászati szerek valódi minőségben kaphatók Pesten: Török József gyógyszerész, király-utca 7. sz.; Thallmayer A. és társa; Halbauer testv.; Prommer H.; Strobentz testv.; Kreische Ant.; Kovács J. J.; Kochmeister Fr.; Topits J.; Hoffmann J. uraknál. Budán: az udvari gyógyszer-tárban. Magyarország majdnem minden városa és mezővárosában van raktár, mi koronkint a legolvasottabb lapokban köz tudomásra hozatik. 302 (1)

ÓVÁS: A családás elkerülése végett felkérjük mindenki, miszerint Kwizda F. J. áditó-nevét, mely egyedül tüntetvén kies. kir. kiz. szabadalommal, össze ne tévesztsek más hasonlóan nevezett készítményekkel. Továbbá szíveskedjék mindenki arra ügyelni, hogy a korneburgi marhapor minden feliraton alábbi név aláírásom vörös színben van le nyomtatva, és kötelességemnek tartom köz tudomásra hozni, hogy hamisítványok fordulnak elő, melyek teljesen hatástalan, sőt kártékonyak levén, ezekre különösen figyelmeztetünk mindenkit.

Katince. Pannovitz Tivadár, postamester. A Kwizda-féle állatgyógyászati szerek valódi minőségben kaphatók Pesten: Török József gyógyszerész, király-utca 7. sz.; Thallmayer A. és társa; Halbauer testv.; Prommer H.; Strobentz testv.; Kreische Ant.; Kovács J. J.; Kochmeister Fr.; Topits J.; Hoffmann J. uraknál. Budán: az udvari gyógyszer-tárban. Magyarország majdnem minden városa és mezővárosában van raktár, mi koronkint a legolvasottabb lapokban köz tudomásra hozatik. 302 (1)

ÓVÁS: A családás elkerülése végett felkérjük mindenki, miszerint Kwizda F. J. áditó-nevét, mely egyedül tüntetvén kies. kir. kiz. szabadalommal, össze ne tévesztsek más hasonlóan nevezett készítményekkel. Továbbá szíveskedjék mindenki arra ügyelni, hogy a korneburgi marhapor minden feliraton alábbi név aláírásom vörös színben van le nyomtatva, és kötelességemnek tartom köz tudomásra hozni, hogy hamisítványok fordulnak elő, melyek teljesen hatástalan, sőt kártékonyak levén, ezekre különösen figyelmeztetünk mindenkit.

Katince. Pannovitz Tivadár, postamester. A Kwizda-féle állatgyógyászati szerek valódi minőségben kaphatók Pesten: Török József gyógyszerész, király-utca 7. sz.; Thallmayer A. és társa; Halbauer testv.; Prommer H.; Strobentz testv.; Kreische Ant.; Kovács J. J.; Kochmeister Fr.; Topits J.; Hoffmann J. uraknál. Budán: az udvari gyógyszer-tárban. Magyarország majdnem minden városa és mezővárosában van raktár, mi koronkint a legolvasottabb lapokban köz tudomásra hozatik. 302 (1)

ÓVÁS: A családás elkerülése végett felkérjük mindenki, miszerint Kwizda F. J. áditó-nevét, mely egyedül tüntetvén kies. kir. kiz. szabadalommal, össze ne tévesztsek más hasonlóan nevezett készítményekkel. Továbbá szíveskedjék mindenki arra ügyelni, hogy a korneburgi marhapor minden feliraton alábbi név aláírásom vörös színben van le nyomtatva, és kötelességemnek tartom köz tudomásra hozni, hogy hamisítványok fordulnak elő, melyek teljesen hatástalan, sőt kártékonyak levén, ezekre különösen figyelmeztetünk mindenkit.

Katince. Pannovitz Tivadár, postamester. A Kwizda-féle állatgyógyászati szerek valódi minőségben kaphatók Pesten: Török József gyógyszerész, király-utca 7. sz.; Thallmayer A. és társa; Halbauer testv.; Prommer H.; Strobentz testv.; Kreische Ant.; Kovács J. J.; Kochmeister Fr.; Topits J.; Hoffmann J. uraknál. Budán: az udvari gyógyszer-tárban. Magyarország majdnem minden városa és mezővárosában van raktár, mi koronkint a legolvasottabb lapokban köz tudomásra hozatik. 302 (1)

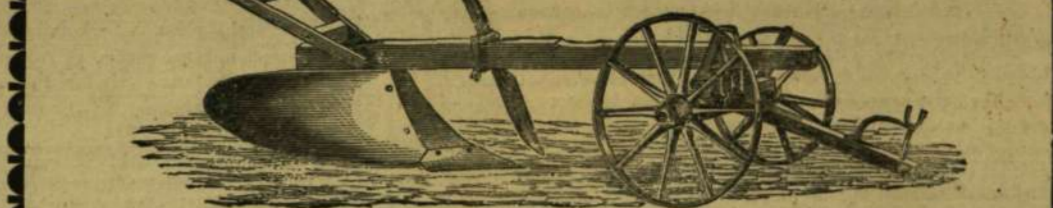
ÓVÁS: A családás elkerülése végett felkérjük mindenki, miszerint Kwizda F. J. áditó-nevét, mely egyedül tüntetvén kies. kir. kiz. szabadalommal, össze ne tévesztsek más hasonlóan nevezett készítményekkel. Továbbá szíveskedjék mindenki arra ügyelni, hogy a korneburgi marhapor minden feliraton alábbi név aláírásom vörös színben van le nyomtatva, és kötelességemnek tartom köz tudomásra hozni, hogy hamisítványok fordulnak elő, melyek teljesen hatástalan, sőt kártékonyak levén, ezekre különösen figyelmeztetünk mindenkit.

Katince. Pannovitz Tivadár, postamester. A Kwizda-féle állatgyógyászati szerek valódi minőségben kaphatók Pesten: Török József gyógyszerész, király-utca 7. sz.; Thallmayer A. és társa; Halbauer testv.; Prommer H.; Strobentz testv.; Kreische Ant.; Kovács J. J.; Kochmeister Fr.; Topits J.; Hoffmann J. uraknál. Budán: az udvari gyógyszer-tárban. Magyarország majdnem minden városa és mezővárosában van raktár, mi koronkint a legolvasottabb lapokban köz tudomásra hozatik. 302 (1)

ÓVÁS: A családás elkerülése végett felkérjük mindenki, miszerint Kwizda F. J. áditó-nevét, mely egyedül tüntetvén kies. kir. kiz. szabadalommal, össze ne tévesztsek más hasonlóan nevezett készítményekkel. Továbbá szíveskedjék mindenki arra ügyelni, hogy a korneburgi marhapor minden feliraton alábbi név aláírásom vörös színben van le nyomtatva, és kötelességemnek tartom köz tudomásra hozni, hogy hamisítványok fordulnak elő, melyek teljesen hatástalan, sőt kártékonyak levén, ezekre különösen figyelmeztetünk mindenkit.

VIDATS ISTVÁN gépgyára

Budapest, kétnyul-utca 8-ik szám,

ajánlja az ősi időnyre a bel- s külföldön legjobban ismert s ujlag javított Vidats-ékéit acél-szántóvassal, szétállítható cetaligákkal, szörva- és sorbavető-gépeit, szeceokavágó s kukorica-morzsolót, Vidats-rostait, zuzó- s őrlőmalmait; valamint borsajtót a legjobb anyagból s legutányosb árákon. 412 (3-6)

Képes árjegyzékek, kívánatra bérmentve küldetnek meg.

Vasuti tanfolyam

vasuti hivatalnokok kiképzésére, kezd a pesti társasági-kereskedelmi iskolán, király-utca 6-ik szám. (ezelőtt Erzsébet-tér 13) október 1-én. Beírások naponként a tanteremben. 402 (2-3)

Az igazgatóság.

FOGL D. és TÁRSA

vászon, shifon és fehérmű gyári raktára, Budapest, váci-utca és kishid-utca sarkán 5-ik sz. a „vastuskóhoz”.

Utánvét mellett bámulandó olcsó áron küldözük szét minden irányban s mindenféle választékban saját gyártmányainkat, u. m. rumburgi, irhoni, czernaváson, shifon, kanavas és csin-válból készült fehérruhákat urak, urnók és gyermekek számára, különféle árákon, szorosan ragaszkodva a megrendeléshez.

Vászon url ingek, sima kereszt és himzett mell 2-6 ftig. Sima himzett vagy félszinező mázost felöltők 1.50-3, 4. Shifon url ingek, sima, kereszt és himzett mell 1.50-5 ftig. Rövid lábttyu és térdharis- Szines ingek, 1.50-2.50 krig. Nyak, t. czatja 3.50-12 ftig. Oxford-ingek (ujminta) 2-3 ft. Valódi vászon szebkendők, Magyar és német szabású gatyák, 1.20-2, 2.50 krig. Patyolat, vászon vagy szines szebkendők, 1/2 tuczat 1.20-4-5 ftig. Sima vagy himzett vászon és shifon hölgy-ingek 1.20-7 ft. 4-5 ftig. Parket, piquet vagy zsinórolt alsószoonyák vagy féluszályok hímzeve 2/3, 4, 5, 6, 7 ft. Hölgy-gatyák minden választékban 1.20-3 ftig.

Azonkívül tisztítás végett mindenféle ruhaneműek elfogadtatnak és a nemtetsző árak becseréltetnek. 404 Fogl D. és társa.

A „Vasárnapi Ujság” kiadó-hivatalában (Budapest, egyetem-utca 4-ik szám alatt) lehet előfizetni.

Politikai és képes hetilap,

legelősebb ujság a magyar nép számára, melyet mindenik meg-szereszet, még azok is, kik eddig ujságot nem tartottak,

A KÉPES NÉPLAP

és POLITIKAI HIRADÓ mely megjelen minden héten vasárnapon, mulattató és tanulságos tartalom-mal, s a hazai és külföldi politikát tárgyaló rendes rovatval.

Szerkesztő: Kiadja: Nagy Miklós. a Franklin-Társulat. A minden héten egy iven megjelenő és a svővege nyomott képekkel érdekesbített ujság ára postai szétküldéssel vagy Budapestben házhoz hordva: felévre csak 1 forint.

A t. cz. vidéki honfitársakat,

kik a magyar nép szellemi előhaladását mint nemzeti létünk biz-tosításának legfőbb feltételét, előmozdítani ohajják, hazafui tisztelettel kérjük föl, hogy a nép művelődésének érdekében ezen közhasznú vállalatot terjesztési és tömeges előfizetések gyűjtése által elősegíteni szíveskedjenek.

POLITIKAI DIVATOK.

Regény. Irta JÓKAI MOR. Második kiadás. Három kötet. Ára füve 2 frt 40 kr. A népszerű kiadás 84-89. füzetek.

HETI-NAPTÁR.

Table with columns for different calendars: Hónapi és hetinap, Katholikus és protestáns naptár, Görög-orosz naptár, Izraeliták naptára, Nap, Hold. Includes dates for September 27-30.

HIRDETÉSEK.

Advertisement for CALDERONI és TÁRSÁNÁL Budapest, miatyánk-utca, kapható: SZEMLELETI GYŰJTEMÉNY A MÉTER-RENDSZER MEGISMERTETÉSÉRE. Includes details about a meter system and a list of 12 items.

Advertisement for A biralat Orlicze utasítása felől rendszerint oly egyénetől szerzemek, kik nyelni szeretnének, s azonban semmit fizetni. Mindenki forduljon Orlicze R. menyiségstani tanár urhoz Berlinben, Wilhelmstrasse 125, egy megfelelő összeg kiscéltében — ezután a siker sohasem marad el.

Advertisement for Chinin-csokoládé és a Chinin-czukor. Rozsnyai M. gyógyszerésztől Áfádon (ezelőtt Zombán), melyeket a magyar orvosok és természet-vizsgálók nagygyűlése Fiumében pályadíjjal koszoruzott. Kapható vagy megrendelhető a birodalom minden jöhírű gyógyszerertárban.

Advertisement for Farkas H. és társa Budapest, váci-utca 16. szám. ajánlja dősan fölszerelt női ruhák és felöltőnyők, továbbá díszöltőnyök, utazó- és scta-öltőny raktárát a legolcsóbb árak mellett.

Advertisement for Rendkívüli! jutányos áron kaphatók győnyörd selyem és ruhakelmék DÉTSCHY és WEISSBERGER női divatúru üzletében Budapest, bécsi-utca 2/a sz.

Advertisement for Gyors és biztos kiirtása a patkányok és egereknek, az ő Felsége első Ferencz József császár által egy kizárólagos szabadalommal kitüntetett patkánymérég által, mely valódi minőségben kapható: Pesten: TÖRÖK JÓZSEF gyógyszerész urnál, király-utca 7. sz. — Továbbá a birodalom legtöbb fő- és mezővárosában. Ára egy darabnak 50 kr. a. 6. 303 (8-9)

Vertical advertisement for Posner Karoly Lajos, Budapest, Erzsébet-tér 1. sz. alatt. A nagyteremtő iskolafelügyelő, igazgatók- s tanítók. A iskolai dny kezdetével van szerencsése alirotonnak mindennemű Iró-, iskolai- s rajzeszközökkel gazdagon felszerelt raktárát azon szíves meglegyészéssel ajánlani, hogy a már több mint 20 éven át fonálló fizetését illetőleg, mint eselőtt, úgy ezután is szakadatlan kitaratással az iskolai felügyelő fogja fordítani legfőbb figyelmét; s minden iskolai czikkal a legkitünőbb választékban s legutányosbba szabott gyári árákon megrendelhetők. 403 (3-8)

Budapest, október 4-én 1874.

American-Pills by Boldt. Boldt egészségi labdaccai vértisztítási labdacok. E labdacok sokszoros alkalmazást és sokszoros magasztalást vívtak ki.

A FRANKLIN-TÁRSULAT magyar irodalmi intézet és könyvnyomda kiadásában (Budapest, egyetem-utca 4. sz.) az 1875. évre megjelent NAPTÁRAK JEGYZÉKE.

A „Vasárnapi Ujság” kiadó-hivataltába lehet megrendelni: Ellenzéki politikai hetilap. Hetedik évfolyam. A NÉPZÁSZLÓJA megjelen minden szombaton egy nagy negyedréti iven.

Nevezett naptárak már megjelentek és minden könyvtár és könyvkötőnél kaphatók.

Őszi idényre! Magyar KOSZORUSOK ALBUMA. Irói élet- és jellemrajzok. Irta Zilahy Károly. Második jutányos kiadás.

BUDAPESTI KALAUZ.

AGYAGÁRUK. FÜSZERKERESKEDESEK. GYÓGYSZERESZÉK. HIRLAPOK ELADÁSA. BÉLAGYÁRUK. BANK-ÉS VÁLTÓ-ÜZLETEK. BUTOROK. CZIPOÁRUK. DIVAT-S NŐI PIPERE-ÁRUK. FODRÁSZOK. SZÁLLODÁK. TAKARÓPAPIROS. THEA ÉS RHUM. ÜVEGKERESKEDES. VARRÓGÉPEK. VÁSZONÁRUK. ZONGORA-RAKTÁR.

40-dik szám. ELŐFIZETÉSI FÜLTÉTELEK.

A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok együtt: Egész évre 12 ft., félévre 6 ft. Csúpnán a Vasárnapi Ujság: Egész évre 8 ft., félévre 4 ft. Csúpnán a Politikai Ujdonságok: Egész évre 6 ft., félévre 3 ft.

KOVÁCS JÓZSEF.

Begy kitünő orvost és tanárt, az egyetemujonnan választott rektorát mutatjuk meg olvasóinknak. E férfi az, a ki Balassa helyére választva, a híres mester után is méltóan tölti be a gyakorlati műtő-sebészet tanszékét a pesti egyetemen.

helyettes tanár, ennek tanszékére hivatott. Egy évi sikeres működés után 1870. márcziusában a gyakorlati sebészet nyilvános rendes tanárává nevezett ki, pályázati versenytárs nélkül, minthogy pályázatai őt tartván e tanszékre legmértőbbnek illőnek tartották a visszavonulást.

Portrait of Kovács József. Kovács József különösebben 1866-ban kezdette magára venni a figyelmet. A hadjárat alatt a sebestültek ludoviceumi kórházának első orvosa volt s egyszersmind a többi sebészi osztályok konsuleként működött. Fáradszón volt a sebestültek gondozásában s több nevezetes műtétet hajtott végre.

KOVÁCS JÓZSEF.